

**VENTSPILS AUGSTSKOLA
TULKOŠANAS STUDIJU FAKULTĀTE**

EIROPAS SAVIENĪBAS UN AUSTRĀLIJAS PRIVĀTUMU REGULĒJOŠO TIESĪBU
AKTU TERMINU KONTRASTĪVĀ ANALĪZE

Maģistra darbs

Olafs BĒRZIŅŠ

Profesionālā maģistra studiju programma

„Juridisko tekstu tulkošana“

Zinātniskais vadītājs

Dr. philol. Jānis Veckrācis

VENTSPILS 2020

Saturs

Summary	3
Darbā izmantotie saīsinājumi.....	4
Ievads	5
1.Privātums Eiropas Savienībā un Austrālijā	8
1.1 Tiesības uz privātumu: vēsture un attīstība.....	9
1.2 Privātuma jēdziens	12
1.3 Eiropas Savienības privātuma regulējumu raksturojums.....	14
1.4 Austrālijas 1988. gada Privātuma likuma raksturojums	19
1.5 ES VDAR un Austrālijas APL likumu formas un satura salīdzinājums.....	21
2.Tiesību aktu tulkošana	24
2.1 Juridiskā valoda un tās sarežģītības izpratne	24
2.2 Tulkotāja loma un kvalifikācijas nozīme.....	25
2.3 Terminoloģija tiesību aktos un tās tulkošana.....	27
2.4 Ekvivalences dažādība un izpratne tulkojumzinātnē	30
3. VDAR un APL terminu kontrastīvā analīze	33
3.1 Definēto terminu sastatāmā analīze	33
3.1.1 Tiesību aktu definētie termini	34
3.1.2 Juridiskās nozares termini.....	43
Secinājumi	53
Izmantotā literatūra	56
Normatīvie akti	58
Galvojums.....	59

Summary

Title of this master's thesis is "Contrastive Analysis of Terms from Privacy Regulating Legislation of the European Union and Australia". Aim of this paper is to conduct a contrastive analysis of terms from General Data Protection Regulation (GDPR) and the 1988 Privacy Act (APA).

This thesis consists of three chapters. The first chapter carries out a contrastive analysis of both legal acts and gives a brief history on how they were created, also it looks at the notion of "privacy" in point of fact. The second chapter looks into the translation of legal acts – the possible problems relating to it, the importance of a translators qualifications and experience as well as the importance of terminology and equivalence in translation studies. And the third chapter is dedicated to the contrastive analysis of GDPR's and APA's defined terms and the analysis of translation problems of legal terms that have been excerpt from the APA.

This paper can be used as a solid basis for a more deeper and detailed research of the APA or any other Australian legal act, and it can be used as a tool by European or Australian translators while translating privacy related documents for both continents.

Darbā izmantotie saīsinājumi

VDAR – Vispārīgā datu aizsardzības regula

ES – Eiropas Savienība

LZA – Latvijas Zinātņu akadēmija

APL – 1988. gada Austrālijas Privātuma likums

IATE - *Interactive Terminology for Europe* – Eiropas Savienības terminoloģija datubāze

Ievads

2016. gads bija notikumiem bagāts – ASV prezidenta vēlēšanas, kurās negaidītu uzvaru ieguva republikāņu partijas kandidāts Donalds Tramps, un Lielbritānijas referendums par izstāšanos no Eiropas Savienības jeb *Brexit*, kur arī negaidītu uzvaru guva tieši *Brexit* atbalstītāji. Iespējams, no malas raugoties, divi pilnīgi nesaistīti notikumi, taču abu šo vēlēšanu iznākumu pamatā bija viena kopēja lieta – *Cambridge Analytica (CA)*¹. Izrādās, ka *CA* nesankcionēti ieguva vairāku miljonu sociālā tīkla *Facebook* lietotāju datus, kurus pēc tam izmantoja, lai rādītu *Facebook* lietotājiem mērķētas reklāmas, kas iespaidotu viņu izvēli pie vēlēšanu biļetena. Lai gan pagājuši jau ir gandrīz četri gadi, kopš šī skandāla, taču no *Facebook* puses nav ieviesti tiešām inovatīvi risinājumi, lai nekas tāds neatkārtotos², turklāt pēc *CA* skandāla sekoja vēl citas sociālā tīkla lietotāju datu noplūdes³. Un viss tas notika laikā, kad Eiropas Padome un Parlaments pieņēma Vispārējo Datu Aizsardzības Regulu, kurai vajadzētu aizsargāt vismaz Eiropas iedzīvotāju datus un ja arī tiek pārkāpti VDAR noteikumi, tad uzņēmumi tagad par to var tikt atbilstoši un jūtami sodīti. Vai *CA* skandāls būtu noticis, ja VDAR tiktu ieviesta ātrāk, atbilde uz to ir visdrīzāk apstiprinoša, ko pierāda atkārtotie ar *Facebook* lietotāju datiem saistītie pārkāpumi kā arī daudzi citi, kas arī šajā maģistra darbā ir pieminēti.

Savukārt 2019. gadā, pievēršoties konkrēti Latvijai, Datu valsts inspekcija par VDAR pārkāpumiem ir saņēmusi 1197 sūdzības un ir sāktas 107 pārbaudes par, iespējams, nelikumīgu personas datu apstrādi un aizsardzību, neievērojot normatīvā akta prasības, kā arī 15 gadījumos ir piemēroti naudas sodi no 300 līdz pat 150 000 eiro apmērā⁴. Iespējams, Latvijas mērogam šie ir lieli sodi, bet Eiropas kopainā tā nebūt nav, ko lieliski apstiprina 1. nodaļā minētais Francijas regulatoru veikums pret vienu no tehnoloģiju milžiem. Savukārt vēlreiz atgriežoties pie *Facebook* un *CA*, tad noteikti jāpiemin rekordlielais piecu miljardu ASV dolāru sods sociālajam tīklam, kuru ASV valdība tam 2019. gadā piesprieda par tā 2014. gadā notikušo milzīgo datu noplūdi⁵.

Par Austrālijas tiesībsargu darbībām saistībā ar datu aizsardzības pārkāpumiem informācija ir skopa. Internetā atrodamās ziņas liecina, ka šobrīd Austrālija ir tikai uzsākusi tiesas procesus pret uzņēmumiem par datu aizsardzības pārkāpumiem⁶, taču ne Austrālijā,

¹ *CA* datu skandāla *The Guardian* kopsavilkums: <https://ej.uz/urf4>

² *The Guardian* – Facebook savas prakses nemaina: <https://ej.uz/si8c>

³ *ZD Net* : Vēl viens datu skandāls *Facebook*: <https://ej.uz/2a2s>

⁴ 2019. gada VDAR pārkāpumi Latvijā: <https://ej.uz/27ny>

⁵ *CNBC*: *Facebook* saņem sodu no ASV Kongresa: <https://ej.uz/1yf8>

⁶ *CNBC*: Austrālija iesniedz prasību tiesā pret *Google*: <https://ej.uz/1yf8>

ne pati Austrālija nav piemērojusi vērā ņemamus sodus. Tieši šis informācijas vakuums, Eiropas un Latvijas plašsaziņas līdzekļu klusēšana par datu aizsardzības situāciju attāļajā kontinentā, un pašā pamatā esošā interese salīdzināt šobrīd pasaulē spēcīgāko tiesību aktu datu aizsardzības jomā ar Austrālijas privātumu regulējošo tiesību aktu ir šī maģistra darba pamatā. Kā arī neaizmirstot par potenciālajām tulkošanas problēmām, ar kurām tulkotājs var saskarties, tulkojot Austrālijas lasītājam ES regulas saturošu terminu dokumentu un otrādi.

Ņemot vērā iepriekš minēto, šī maģistra darba **mērķis** ir veikt terminu kontrastīvo analīzi VDAR un APL tiesību aktiem. Savukārt, lai šo mērķi sasniegtu, ir izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- izpētīt abu privātumu regulējošo tiesību aktu tapšanas gaitu;
- izanalizēt VDAR un APL saturu, veikt arī īsu to salīdzinājumu;
- aplūkot *privātuma* jēdzienu pēc būtības;
- iedziļināties tiesību aktu tulkošanā – tās iespējamajās problēmās;
- konstatēt tulkotāja kvalifikācijas būtiskumu kvalitatīva juridiskā teksta tulkojuma izveidē;
- izprast, kas ir termins un kāda ir ekvivalences nozīme tulkojumzinātnē;
- veikt kontrastīvo analīzi VDAR un APL definētajiem terminiem;
- ekscerpēt, sagrupēt, izanalizēt un sniegt tulkojumus APL juridiskajiem terminiem, kam ne divvalodu vārdnīcās, ne terminoloģijas datubāzēs nav atrodams risinājums;
- izdarīt secinājumus par maģistra darbā paveikto.

Lai īstenotu izvirzītos uzdevumus un sasniegtu mērķi, ir pielietotas šādas **pētniecības metodes**:

- datu vākšanas metode: ar pētījuma tēmu saistītās literatūras un avotu izpēte, dažādo teorētisko materiālu atlase un izpēte;
- datu analīzes metode: VDAR un APL definēto terminu kontrastīvā analīze un APL ekscerpēto juridisko terminu analīze un iespējamo tulkojumu sniegšana.

Austrālijas tiesību aktus Ventspils Augstskolas maģistranti jau agrāk ir pētījuši, piemēram, 2011. gadā Gita Martiņšone rakstīja par “Latvijas Republikas un Austrālijas apraides tiesību terminoloģijas problēmas”, 2015. gadā Elita Špehte par “Latvijas Republikas un Austrālijas mantojuma tiesību kontrastīvā analīze”, bet Egija Kurzemiece tajā pašā gadā par “Austrālijas un Latvijas elektronisko sakaru likumu terminu atbilstes un to tulkošanas problēmas: atšķirības nozares apzīmējumos kā iemesls ekvivalences nesakritībai”. Jau iepriekš tika uzskatāmi konstatēts, ka šobrīd viss par un ap datu aizsardzību ir ļoti **aktuāls** temats – tas ir gan sensitīvi, jo sabiedrība ļoti saasināti ir sākusi uztvert jebkādu tās tiesību un uzticības pārkāpumus, gan interesi ģenerējoši, jo sodi par

pārkaņpumiem ir relatīvi augsti un sabiedrība vēlas redzēt, lasīt un dzirdēt par daudzmiļjonu represijām tehnoloģiju un citiem komersantiem.

Nav šaubu, ka dažādi privātuma pārkaņpumi turpināsies, turklāt globalizācijas ietekmē noteikti Latvijas uzņēmēji mēģinās censties iekarot Austrālijas iedzīvotāju uzticību ar dažādiem pakalpojumiem, kuru īstenošanai būs nepieciešami to dati. Un jo vairāk lietotāju parādīsies, jo vairāk tiks iegūti dati, kas var, iespējams, novest pie kāda nepatīkama pārkaņpuma, kad būs nepieciešams skaidroties ar Austrālijas regulatoru, kur noteikti noderēs zināšanas par tā kontinenta tiesību aktiem datu aizsardzības jomā un kur būs darbs tulkotājam. Līdz ar to šī darba **praktiskā nozīme** ir būt par palīglīdzekli potenciālajam tulkotājam vai arī tiesībzinātņu speciālistam, kad viņam nāksies tulkot vai pētīt dokumentus, kur būs atsauces un termini gan no VDAR, gan no APL.

Maģistra darbu veido trīs nodaļas, kur pirmajā nodaļā veic abu tiesību aktu saturu kontrastīvo analīzi un īsi apraksta to tapšanas vēsturi, un aplūko jēdzienu *privātums* pēc būtības. Darba otrā nodaļa ir translatoģiska, jo tiek aplūkota tiesību aktu tulkošana – tās iespējamās problēmas, tulkotāja kvalifikācijas un pieredzes nozīme, kā arī aplūko terminoloģijas un ekvivalences nozīmi tulkojumzinātnē. Savukārt darba trešā nodaļa ir veltīta VDAR un APL gan definēto terminu kontrastīvajai analīzei, gan ekscerpēto APL juridisko terminu tulkojumproblēmu analīzei.

1.Privātums Eiropas Savienībā un Austrālijā

Latvijā, runājot par privātumu, bieži tiek piesaukts Satversmes 96. pants: “Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību”⁷. Šo pantu valsts iedzīvotāji mēdz atcerēties, kad, viņuprāt, tiek pārkāptas tiesības uz privātumu, proti, internetā publicē attēlu, kur aizskartais cilvēks ir redzams viņam, iespējams, apkaunojošā kontekstā; ir publicēts izgriezums, no aizskartā pārtvertas korespondences; ir prettiesiskā veidā iegūtas fotogrāfijas vai videomateriāls no cietušā mājokļa un līdzīgi gadījumi. Taču der atcerēties, ka šo pantu uzrakstīja laikā (1922. gadā), kad vēl nebija interneta, kad nebija sociālo tīklu, tolaik neviens nespēja iedomāties, ka pēc 80 gadiem cilvēki fizisku vēstuļu vietā sūtīs elektroniskas; ka gandrīz katra cilvēka mājoklī atradīsies skaļrunis, kuru var izmantot, lai noklausītos telpā notiekošo⁸; ka cilvēki, izmantojot sociālos tīklus, labprātīgi dalīsies ar savas privātās dzīves intīmākajām detaļām, lai tikai gūtu atzinību no līdzcilvēkiem. Šo kraso ikdienas dzīves pārmaiņu dēļ ir tapuši jauni un atjaunināti vecie normatīvie akti, ar kuriem ir plānots aizsargāt ne tikai Latvijas, bet visas Eiropas Savienības un, šī darba ietvaros, arī Austrālijas iedzīvotājus. Eiropas Savienības līmenī ir pieņemta, piemēram, Vispārīgā datu aizsardzības regula, kura saturam darba turpinājumā tiks pievērsta īpaša uzmanība, Latvijā, balstoties uz VDAR, pieņēma Fizisko personu datu apstrādes likumu, ar kuru aizstāja pirms tam spēkā esošo Fizisko personu datu aizsardzības likumu⁹, jo tas pirms tam bija pakārtots šobrīd spēkā neesošajai Datu aizsardzības direktīvai¹⁰, bet Austrālijas kontinentā ir 1988. gada Privātuma likums, kas ar vairākiem labojumiem jau tuvojas mūsdienu prasībām, savukārt, piemēram, Austrālijas galvaspilsētas Kanberas teritorijā ir spēkā esošs 2014. gada Informācijas Privātuma likums¹¹, kas ir veidots balstoties uz 1988. gada Privātuma likumu.

Bet pirms sākt Eiropas Savienības un Austrālijas tiesību aktu kontrastīvu analīzi, ir nepieciešams aplūkot gan Eiropas Savienības tiesību aktus, kas aizsargā bloka iedzīvotāju datus, gan Austrālijas Privātuma likumu sīkāk; ir jāizpēta privātuma jēdziens, ar ko to saprot valodniecības nozare un ar ko juridiskās zinātnes speciālisti, bet vispirms der ielūkoties vēsturē, proti, kā Eiropā nonāca pie modernākā un iedzīvotāju tiesību cenošākā tiesību akta datu aizsardzības jomā un kā pie sava tiesiskā regulējuma tika Austrālija.

⁷ LR Satversme: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>

⁸ *alphi*: Jūsu tālrunis slepus noklausās apkārtnes sarunas <https://ej.uz/t4b8>

⁹ FPDAL <https://likumi.lv/ta/id/4042-fizisko-personu-datu-aizsardzibas-likums>

¹⁰ 95/46/EK direktīva <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1995/46/oj/?locale=LV>

¹¹ Informācijas privātuma likums <https://ej.uz/kiw2>

1.1 Tiesības uz privātumu: vēsture un attīstība

Digitālā revolūcija sākās ar mikroprocesoru izveidi, kad datori, kas pirms tam aizņēma veselas istabas vai pat stāvus, nu bija ietilpināmi gana lielās kastēs, lai tās būtu pārvietojamas, piemēram, uz Mēnesi, aizvedot cilvēku uz pelēkā Zemes pavadoņa virsmas. Un digitālā revolūcija neizbēgami ir sasaistāma arī ar datiem. Protams, to sākuma vai attīstības stadijā neviens nevarēja iedomāties, cik ļoti informācija pārņems cilvēces ikdienu, taču var, iespējams, droši apgalvot, ka likumdevēji noreagēja par vēlu ar privātuma un datu aizsardzības tiesību aktiem. Samazinoties datoriem un citām skaitļošanas ierīcēm, palielinājās arī tajās ietilpināmo datu izvietojšanas vieta jeb atmiņa, līdz ar to lietotāji spēja uzglabāt arvien vairāk informācijas, bieži vien neaptverot, vai tā būs aizsargāta, vai to kāds apstrādās savtīgiem nolūkiem, un kur to uzglabās. Likumdevēji par to pat neaizdomājās, vai vajadzētu regulēt kā tiek izmantoti, aizsargāti un apstrādāti dati, līdzīgi kā šobrīd likumdevēji gandrīz visās pasaules valstīs neaizdomājas par mākslīgā intelekta regulējumu.

Ideja par privātās dzīves aizsardzību tuvāk mūsdienu izpratnei radās turpat, kur aizsākās digitālā revolūcija, proti, Amerikas Savienotajās Valstīs. 1890. gadā divi ASV advokāti – Semjuels Vorens un Luiss Brandejs (*Samuel Warren, Louis Brandeis*) uzrakstīja eseju “Tiesības uz privātumu” kā atbildi uz arvien pieaugošo un nospiedošo tehnikas attīstību Amerikā, rezultātā pirmo reizi privātumu pasludinot par konkrētu sociālo vērtību un ieviešot frāzi, kas mūsdienās kļūst arvien nesasniedzamāka, proti, *right to be left alone* jeb *tiesības palikt vienam*. Pamatā to arī var uzskatīt par brīdi, kad aizsākās darbs pie šobrīd daudzpusīgākā un kvalitatīvākā tiesību akta datu aizsardzības jomā – VDAR. Neilgi pēc 2. Pasaules kara beigām 1948. gadā tiek pieņemta Cilvēktiesību deklarācija¹², kur kā divpadsmitā fundamentālā tiesība ir Tiesības uz privātumu. 1967. gadā ASV stājas spēkā Informācijas brīvības likums (*The Freedom of Information Act*)¹³, kas visiem iedzīvotājiem sniedz tiesības pieprasīt no valsts iestādēm dokumentus (Ruķers 2000, 10).

Drīz vien ASV piemēram seko citas pasaules valstis. 1980. gadā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija izdod datu aizsardzības vadlīnijas, atbildot uz tendenci, kad arvien lielāku nozīmi naudas pārskaitījumos gūst datori. 1981. gadā pieņem Eiropas Padomes Konvenciju par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi, pasludinot tiesības uz privātumu par juridisku imperatīvu.

1995. gadā tiek izstrādāta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti, ņemot vērā

¹² CD: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf

¹³ Informācijas brīvības likums: <https://www.foia.gov/>

tehnoloģiju straujo attīstību un ieviešot tādus jēdzienus kā apstrāde, sensitīvi dati, piekrišana un citi. 2002. gadā tiek pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju). 2006. gadā tiek pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/24/EK par tādu datu saglabāšanu, kurus iegūst vai apstrādā saistībā ar publiski pieejamu elektronisko komunikāciju pakalpojumu sniegšanu vai publiski pieejamu komunikāciju tīklu nodrošināšanu, kas gan 2014. gadā ar Eiropas Savienības Tiesas lēmumu tiek pasludināta par spēkā neesošu, jo tā pārkāpj personas pamattiesības. 2009. gadā Eiropas likumdevējiem nākas pārstādāt Eiropas Savienības komunikāciju nozares regulas, jo tās vairs neatbilst laikam, kur elektroniskā pasta adreses un telefona numuri kļūst par galveno valūtu, veicot mārketinga un pārdošanas kampaņas. 2013. gadā Eiropas Komisija pieņem Regulu Nr. 611/2013 par pasākumiem, kas piemērojami paziņošanai par personas datu aizsardzības pārkāpumiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2002/58/EK par privātumu un elektronisko komunikāciju. 2014. gadā Eiropas Savienības tiesa pasludina, ka Eiropas tiesību akti sniedz iedzīvotājiem tiesības pieprasīt tādām meklētājprogrammām kā *Google* izvērtēt vaicājumus, kuros ir minēts prasītāja vārds. Ar šo parādās jauns jēdziens – tiesības tikt aizmirstam jeb *the right to be forgotten*. 2016. gadā Eiropas Parlaments pieņem Vispārīgo Datu Aizsardzības regulu (ABHDP 2018), bet tā stājas spēkā visās Eiropas Savienības dalībvalstīs no 2018. gada maija.

1988. gada beigās Austrālijas parlaments pieņēma Privātuma likumu (*Privacy Act 1988*), bet 1989. gadā tas stājas spēkā. Līdz ar šo likumu Austrālijai kļuva saistošas ESAO *vadlīnijas* par *privātuma* un personas datu pārrobežu plūsmas aizsardzību, kā arī ar šo tiesību aktu valsts sāka pildīt ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17. panta pienākumus, kuri nosaka kārtību kādā Austrālijas valdības iestādēm ir jāapstrādā personiska informācija (HPA 2019).

Līdzīgi kā Amerikā un Eiropā arī Austrālijā galveno grūdienu domāt par privātuma regulējumu deva datoru nozares attīstība un klātbūtne uzņēmējdarbībā. 1972. gadā Austrālijas ģenerālprokurors Džons Medisons (*John Madison*) uzdeva Sidnejas Universitātes Juridiskās fakultātes profesoram izstrādāt ziņojumu par privātumu regulējošajiem tiesību aktiem, taču, ņemot vērā, ka tobrīd datoru nozare vēl bija salīdzinoši jauna un neattīstīta, Austrālijas Datoristu biedrība (*Australian Computer Society*) aktīvi lobēja valdību, lai netiktu pieņemts pārlietu ierobežojošs vai neadekvāts regulējums. Saņemot ziņojumu, tika secināts, ka esošie privātuma aizsardzības pasākumi nav normēti, bet gan gadījuma rakstura, un lai izveidotu ilgtspējīgu tiesisko aizsardzību ir nepieciešami

papildu pētījumi un pieredze šajā jautājumā, tāpēc Medisons izveidoja īpašu Komiteju, lai tā veic šo pētniecisko darbu un apstrādā iedzīvotāju iesniegtās sūdzības. Tas rezultējās ar 1975. gada Privātuma komitejas likumu (*Privacy Committee Act 1975*), radot sūdzību-izmeklēšanas un pētniecības organizāciju, kas izdeva gan pētījumu ziņojumus, gan informatīvus bukletus, kas galvenokārt tika veidoti organizācijām, kur nozīmīgu lomu darba procesā ieņem datori (Clarke 2002).

Privātuma jautājums Austrālijā saasinājās, kad valdība uzņēmās ieviest daudzfunkcionālu identifikācijas karti, kas darbotos ar datorreģistra starpniecību, fiziskām un juridiskām personām izsniedzot karti, unikālu identifikācijas numuru, sūtot ziņojumus un piešķirot jaunus pienākumus. 1986. gada Privātuma likums (*Privacy Bill 1986*) tika ietverts pretrunīgi vērtētajā Austrālijas identifikācijas kartes likumā (*Australian Card Bill*), taču tas saskārās ar milzīgu kritiku no privātuma aizsardzības atbalstītājiem, pasludinot to par pilnībā neadekvātu. Kartes likums Austrālijas Senātā piedzīvoja sakāvi. Ņemot vērā, ka sakautā likuma mērķis bija cīnīties ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas, 1988. gadā valdība uzņēmās ievērojami uzlabot nodokļu maksāšanas sistēmu, taču, lai gūtu tai atbalstu Senātā, valdība iepazīstināja ierēdņus ar Privātuma likumu, balstoties uz 1986. gadā iespēto, kas nostiprināja jau vairākas esošas valsts iestāžu prakses, taču ieviesa arī lielāku kontroli pār minētajām valsts iestādēm, radot sabiedrības acīs caurskatāmību un uzticību iestāžu darbā. Likuma galvenais uzsvars ir uz valsts sektoru, taču jau tā ieviešanas sākumā tas tika piemērots arī privātajam sektoram. Kopš likuma izveides tam ir bijuši vairāki papildinājumi, piemēram, 1991. gada papildinājums par patērētāju kreditēšanas ziņojumu un atskaišu izveidi, 2000. gada papildinājums par Privātuma komisāra biroja izveidi, 2001. gada labojums, kas Privātuma likumu papildināja ar standartiem kā privātā sektora organizācijām ievākt, izmantot un atklāt, uzglabāt, sniegt piekļuvi un labot personīgu informāciju. 2014. gadā tika ieviesti Austrālijas privātuma principi, kas regulē Austrālijas un Norfolkas salas valdību iestādes un dažas privātā sektora organizācijas kā izmantot personīgo informāciju (turpat).

Abu kontinentu datu aizsardzības tiesību aktu vēsture ir gana šķēršļiem un notikumiem bagāta, saskaroties ar tiesu lēmumiem, dažādiem labojumiem, pārveidojumiem un papildinājumiem. Austrālijai ir viens datu aizsardzību regulējošs tiesību akts, taču Eiropas Savienībai tādi ir bijuši un ir vairāki kā jau šajā apakšnodaļā tika noskaidrots. Turpmāk nodaļā tiks aprakstīti gan Austrālijas Privātuma likuma saturs, gan ES tiesību aktu par datu aizsardzību – spēkā neesošo un esošo – saturu.

Daudzkārt šajā apakšnodaļā un vispār darba turpinājumā tiks minēts jēdziens *privātums*, līdz ar to, pirms tiek aplūkoti tuvāk abu kontinentu galvenie tiesību akti datu aizsardzības regulējumā, būtu vērts iztirzāt privātuma jēdzienu pēc būtības.

1.2 Privātuma jēdziens

Analizējot divu kontinentu tiesību aktus par personu privātuma aizsardzību, nedrīkst neapskatīt privātuma jēdzienu pēc būtības un kas ar to tiek saprasts. Kembridžas skaidrojošā vārdnīca sniedz divas definīcijas: (1) personas tiesības neatklāt personiskas lietas un attiecības; un (2) stāvoklis būt vienam (*state of being alone*)¹⁴. Iepriekšējā apakšnodaļā jau tika minēta otram skaidrojumam līdzīga frāze, proti, tiesības palikt vienam (*right to be left alone*), kas izrietēja no 1890. gada esejas *Tiesības uz privātumu*¹⁵ un ar kuru faktiski tika pasludināts jēdziens – *privātums*. Taču kā jau iepriekš tika konstatēts, tad diskusija par datiem, to aizsardzību un privātumu sākās ar tehnoloģiju, konkrēti datoru, attīstību. Līdz ar to zinātnes un tehnoloģiju vārdnīca sniedz krietni plašāku skaidrojumu: “Fiziskas vai juridiskas personas tiesības kontrolēt vai noteikt, kādu informāciju par šo personu drīkst uzkrāt un saglabāt un kam šo informāciju ir atļauts izmantot” (ZTV 2001). Arī 1998. gada angļu-latviešu skaidrojošā vārdnīca sniedz pārsteidzoši mūsdienām aktuālu definīciju: “Fizisku vai juridisku personu tiesības pārraudzīt datu krājumus un izmantot visus tajos esošos datus vai arī tikai tos datus, kas attiecas uz šīm personām” (AKLSV 1998). Jāmin, ka darba pētāmajos dokumentos, proti, VDAR un APL definēto jēdzienu sadaļās nav izcelts un izskaidrots *privātums*, arī nevienā citā saistītajā tiesību aktā tas nav darīts. Juridiskajā vārdnīcā *privātumu* skaidro šādi: “tiesības palikt vienam, personas tiesības būt brīvai no nesankcionētas publiskošanas un tiesības dzīvot bez nesankcionētas sabiedrības iejaukšanās lietās, kurās tai nav būtiskas nepieciešamības iejaukties” (MWLD 2019). Tātad pašos pamatos var apgalvot, ka privātums ir saistīts ar personas attiecībām ar sabiedrību, attiecīgi, cik daudz persona ļauj atklāt par sevi pārējiem un cik daudz pārējie ir tiesīgi par otru uzzināt.

Lai gan skaidrojošās un divvalodu vārdnīcas sniedz skaidrus un plašus skaidrojumus nespeciālistam, tiesību zinātņu speciālisti atzīst, ka “konkrētu privātuma definīciju sniegt ir grūti” (Ruķers 2000, 14), bet vārdnīcu tipa izdevumos dominē aprakstošais aspekts, kur tiek uzsvērts, ka “privātums ir situācija, kad persona īsteno kontroli pār sevi un ar savu dzīvi saistītu informāciju” (turpat). M. Ruķerim piekrīt arī citi autori apgalvojot, ka *privātumu* definēt nav viegls uzdevums, jo ir jāņem vērā vairāki aspekti, proti, laiks, kad tiek sniegta jēdziena definīcija, un konteksts, kā arī reizēm definīciju sniedzošās nācijas kultūra.

¹⁴ Kembridžas vārdnīca <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/privacy>

¹⁵ Tiesības uz privātumu eseja <https://ej.uz/os2r>

Vārdnīcu sniegtie skaidrojumi ir visi pirms sociālo tīklu un lielā datu uznāciena veidojumi, arī liela daļa šobrīd pieejamo citu avotu vēl ir traktēti pirms visu veidu dati ir kļuvuši par sava veida valūtu. Tomēr ne tikai vārdnīcās ir atrodami dažādi skaidrojumi vienam jēdzienam, arī juristi paši nespēj rast vienprātību, piemēram, V.A. Parents (*W.A. Parent*) uzskata, ka “privātums ir stāvoklis, kad par personu nav zināma nekāda dokumentēta informācija,” amerikāņu profesori Alens Vestins un Čārlzs Frīds (*Alan Westin and Charles Fried*) privātumu skaidro kā “indivīda tiesības noteikt kādu informāciju sabiedrība par viņu zina”, savukārt ungāru jurists Mate Daniels Zabo (*Mate Daniel Szabo*) sniedz šādu skaidrojumu: “privātums ir indivīda tiesības lemt pašam” (Lukačs cit. pēc Szabo 2014, 4).

No iepriekš minētā varbūt nevar skaidri sniegt vienu konkrētu privātuma definīciju, bet vismaz var mēģināt uzskaitīt dažādas iezīmes un nianses, kas *privātumu* skaidro un raksturo, proti, tiesības netikt traucētam, lai gan šobrīd katru reizi tiešsaistē apmeklējot kādu vietni vai sabiedrībā kādu pasākumu, mēs neprasot saņemam paziņojumu, ka mūs var filmēt un fotografēt un ka iegūto materiālu izmantos tālāk mārketinga vai kādām citām aktivitātēm, un ka mūsu dati tiks uzglabāti, lai pielāgotu vietnēs izvietotās reklāmas mūsu interesēm, te gan jāmin, ka tas viss tiek darīts, jo VDAR regula šādu kārtību paredz; savas personīgās informācijas kontrole, proti, ka persona pati var noteikt, cik daudz informācijas atklāj, kā tā tiek izmantota, kas to redz un apstrādā, vai tā netiek nesakcionēti nodota trešajām personām; un tiesības tikt aizmirstam, proti, ka persona var lūgt izņemt visu par sevi uzglabāto informāciju. Attiecīgi visas šīs trīs raksturīgās iezīmes arī ir ietvertas jaunajā Eiropas Savienības regulā, līdz ar to būtu būtiski sniegt šī tiesību akta raksturojumu.

Lai gan vairākas vārdnīcas, tostarp, bet ne tikai LZA¹⁶ un Tilde¹⁷, *privacy* tulko kā *privātums*, 2016. gada regulā šis jēdziens nav. Arī IATE¹⁸ absolūtā vairākumā sniedz *privātums* kā tulkojumu dažādām vārdkopām ar *privacy* to sastāvā, taču ir vismaz viens gadījums, kur *privacy* tulko kā *privātā dzīve*. Šāds tulkojums ir atrodams 2002. gada direktīvas tulkojumā, kur piemēram, viens no avotteikumiem ir:

[...]The successful cross-border development of these services is partly dependent on the confidence of users that their *privacy* will not be at risk.

Kas tika pārtulkots kā:

[...]Veiksmīga šo pakalpojumu pārrobežu attīstība daļēji ir atkarīga no lietotāju uzticības tam, ka to *privātā dzīve* netiks pakļauta riskam.

¹⁶ LZA termini <http://termini.lza.lv/index.php>

¹⁷ Tildes tulkotājs <https://translate.tilde.com/lv/>

¹⁸ EU terminology <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1572344993238/1>

Attiecīgi visā direktīvā *privacy* tulkoja kā *privātā dzīve*, lai gan jau 2002. gadā bija atrodami avoti, kas izmantoja *privātums*. Piemēram, spēkā neesošā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 95/46/EK par pienācīgu aizsardzību, kas noteikta ar privātuma "drošības zonas" principiem, *privacy* ir tulkots kā *privātums*. *Privātums* ir piemērots tulkojums, jo tas ir skaidri definējams, šaurākas nozīmes jēdziens nekā *privātā dzīve*. Šādam apgalvojumam piekrist arī Eiropas Savienības Tiesa, kas lietā Nr. 44599/98¹⁹ norāda, ka "*privātā dzīve* ir plašs apzīmējums, kuru izsmeļoši definēt nav iespējams."

Cenšoties saprast jēdziena *privātums* būtību, iespējams, galvenais aspekts, kas jāpatur prātā, ir laiks, proti, kad jurists, valodnieks, tulkotājs vai students vēlas nonākt pie slēdziena, kā jau tas iepriekš tika minēts. Šodien nebūtu kļūdaini apgalvot, ka *privātums* ir vienāds ar *datiem*, līdz ar to *privātuma aizsardzība* ir tā pati *datu aizsardzība*, jo ar *privātumu* saprot indivīda vēlmi kontrolēt personiskas informācijas pieejamību svešiniekam, un mūsdienās šī "informācija" pārsvarā ir dati. Izprotot jēdzienu *privātums* sīkāk, būtu svarīgi raksturot Eiropas Savienības tiesību aktus, kas attiecas uz datu jeb privātuma aizsardzību.

1.3 Eiropas Savienības privātuma regulējumu raksturojums

Vispirms īsi jāpiemin ES tiesību aktu vispārējā klasifikācija. Eiropas Savienības tiesības var iedalīt primārajos un sekundārajos tiesību aktos, daudzviet nelieto *primārie tiesību akti*, bet gan vienkārši *līgumi* vai *dibināšanas līgumi*. Līgumi šajā sakarā ir Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums²⁰, Līgums par Eiropas Savienību un Līgums par Eiropas Savienības darbību (LESD) jeb Lisabonas līgums²¹, kas ir ES tiesisko instrumentu izveides un darbības pamatā, kā arī šie "līgumi nosaka Eiropas Savienības mērķus, noteikumus, kas regulē ES iestādes, to, kā tiek pieņemti lēmumi, un ES attiecības ar dalībvalstīm," turklāt tie stājas spēkā tikai pēc tam, kad visu dalībvalstu parlamenti tos ir ratificējuši, kas reizēm notiek tikai pēc referenduma. Pie primārajiem tiesību aktiem vēl pieder līgumu protokoli un pielikumi, kā arī ES dalībvalstu pievienošanās līgumi. LESD 288. pantā ir sniegts uzskaitījums visiem sekundārajiem tiesību aktiem, kas ir uz primāro tiesību aktu pamata pieņemtie normatīvie akti, proti: regulas, kas ir automātiski un vienādi piemērojami visās dalībvalstīs un kas ir obligātas visos to elementos; direktīvas, kas ir tiesību akti, kuri dalībvalstīm nosaka par pienākumu sasniegt konkrētus rezultātus, bet dalībvalstis pašas izvēlas kā tos sasniedz. Vēl minētajā pantā ir lēmumi, ieteikumi un atzinumi (EC 2019).

¹⁹ ECT spriedums [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59206%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59206%22]})

²⁰ EAKDL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:11957A/TXT>

²¹ LL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>

Ņemot vērā, ka regulas ir “automātiski un vienādi piemērojamas visās dalībvalstīs” (turpat), var saprast, kāpēc pirms VDAR piemērošanas Latvijā parādījās raksti par cilvēku bailēm²² un sašutumu²³ par tās stingrajām prasībām un sankcijām pārkāpumu gadījumā. Taču šobrīd retrospektīvi uz to skatoties, visas bailes un pārdzīvojumi bija iedzīvotāju un uzņēmēju nepietiekamas informētības rezultāts, ko apliecina arī vienas aptaujas rezultāti.

2018. gada 25. maijā Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs veica iedzīvotāju aptauju, lai noskaidrotu, cik Latvijas iedzīvotāji ir zinoši par jauno datu aizsardzības regulu. Šīs aptaujas rezultāti parādīja, ka no aptaujas respondentiem 17.4% ir informēti par veidu, kā regula ietekmēs viņu ikdienas dzīvi; 24.4% zina, kur meklēt informāciju par VDAR, bet 36.6% atzina, ka neko nezina par regulu. Atsevišķi aptaujāti tika arī konkrēti žurnālistu profesijas pārstāvji, un 73% atzina, ka nejutās zinoši par datu Regulas prasībām (DAK 2018). Iespējams, ja būtu bijusi kvalitatīvāka iedzīvotāju informēšana, tad netiktu veidoti iepriekš minētie raksti par bailēm fotografēt bērnu izlaidumos.

Pamatā viss 2018. gads pagāja VDAR zīmē kā privātām tā juridiskām personām, cenšoties līdz maijam ieviest visas Regulā noteiktās prasības kā privātām, tā publiskām iestādēm un attiecīgi pēc tam gādājot, lai viss ieviestais tiktu patiesi īstenots un netiktu iesniegta sūdzība. Datu valsts inspekcijā, kas ir galvenā iestāde Latvijā, kas izvērtē iespējamos pārkāpumus, 2018. gadā “nonākušas 1206 sūdzības,” kas saņemtas gan no fiziskām personām, proti, datu subjektiem, vai no publiskām iestādēm, kas visbiežāk bija tiesībsargājošās iestādes. “Pērn inspekcija veica 306 pārbaudes lietas, kas ir par 66% mazāk nekā 2017. gadā” (Zalāne 2019, 70), ko izskaidro cilvēku vismaz nelielā informētība par savu datu aizsardzību, salīdzinot ar laiku pirms regulas ieviešanas. Ņemot vērā lielo aktivitāti, kas notika Regulas darbības ievadā, un jo šis tiesību akts ir ņemts trešajā nodaļā par vienu no analizējamajiem tekstiem, būtu svarīgi sniegt Regulas raksturojumu.

VDAR pieņēma 2016. gada 27. aprīlī, taču tā stājās spēkā no 2018. gada 25. maija. Tās mērķis ir ļaut ES pilsoņiem labāk kontrolēt savus datus un ar to ir paredzēts “modernizēt un apvienot noteikumus, kas ļauj uzņēmumiem samazināt birokrātisko slogu un iegūt lielāku patērētāju uzticību”. Regula sastāv no 173 apsvērumiem un 99 pantiem. Panti ir sadalīti 11 nodaļās, vairākas nodaļas iedaļās un absolūti lielākajai daļai pantu ir vairāki apakšpunkti. Nodaļu nosaukumi ir šādi: I Vispārīgie noteikumi; II Principi; III Datu subjekta tiesības; IV Pārzinis un apstrādātājs; V Personas datu nosūtīšana uz trešām valstīm vai starptautiskām organizācijām; VI Neatkarīgas uzraudzības iestādes; VII Sadarbība un konsekvence;

²² *Skaties.lv*: Bailes par fotografēšanu: <https://ej.uz/uhtj>

²³ Bailes no regulas: <https://ir.lv/2018/06/06/bailes-no-regulas-radijam-robus-sava-biznesa/>

VIII Tiesību aizsardzības līdzekļi, atbildība un sankcijas; IX Noteikumi par īpašām apstrādes situācijām; X Deleģētie akti un īstenošanas akti; XI Nobeiguma noteikumi.

Regulas I nodaļa sastāv no četriem pantiem, kur līdzās regulas mērķiem un priekšmetam vēl ir definīcijas un materiālās un teritoriālās darbības jomas. Ņemot vērā, ka mūsdienu tehnoloģiju laikmetā arvien vairāk datu tiek apstrādātas bez kādas personas manuālas iesaistes, tad viens no darbības jomu svarīgākajām punktiem ir, ka “šo regulu piemēro personas datu apstrādei, kas pilnībā vai daļēji veikta ar automatizētiem līdzekļiem” (2. panta 1. punkts) kā tas notiek katru reizi apmeklējot kādu vietni internetā vai izmantojot datorprogrammas. Vēl būtiski, ka šī regula ir saistoša ne tikai uzņēmumiem, kas apstrādā datus ES teritorijā, bet arī ārpus tās, proti, “šo regulu piemēro Savienībā esošu datu subjektu personas datu apstrādei, ko veic pārzinis vai apstrādātājs, kas neveic uzņēmējdarbību Savienībā,” (3. panta 2. punkts) piemēram, visi tie ārzemju interneta uzņēmumi, kuri atrodas Amerikā vai kādā citā ne-Eiropas valstī, bet tās preces vai pakalpojumus izmanto ES pilsonis, kura dati tiek ievākti marketinga vai preces/pakalpojuma uzlabošanas nolūkos, tāds apstrādātājs arī ir pakļauts regulas noteikumiem.

Regulas II nodaļa sastāv no septiņiem pantiem, kur būtu jāizceļ divas lietas, proti, datu apstrādes principi, kuriem ir relatīvi tuva līdzība ar Austrālijas Privātuma principiem, un 7. pants par piekrišanu. Būtiski, ka līdz ar šo regulu “pārzinim ir jāspēj uzskatāmi parādīt, ka datu subjekts ir piekritis savu personas datu apstrādei” (7.panta 1.punkts), līdz ar to datus ir aizliegts apstrādāt bez datu subjekta ziņas, kā arī “datu subjektam ir tiesības atsaukt savu piekrišanu jebkurā laikā” (7.panta 3. punkts), kas nozīmē nedrīkst būt iespēja, kur datus apstrādā pat vēl pēc perioda, kad datu subjekts ir beidzis izmantot konkrētā pārziņa produktu vai pakalpojumu. Un, ja piekrišana tiek dota ar vienkāršu klikšķi pārlūkprogrammā, tad arī piekrišanas atsaukšanai jābūt tikpat vienkāršai (tas pats regulas punkts).

III nodaļa sastāv no 12 pantiem, kas sadalīti piecās iedaļās. Arī šajā pantā būtu jāizceļ divas būtiskas lietas, pirmkārt, praktiski viss 13. pants, proti, “Informācija, kas jāsniedz, ja personas dati ir iegūti no datu subjekta”. Šeit maģistra darba autors pats ir piedalījies dokumenta izstrādes procesā savā esošajā darba vietā, proti, tāda dokumenta, kas tiek nosūtīts katru reizi jaunam tulkotājam, kad tas atsūta savu personīgo informāciju, kuru pēc tam ievada uzņēmuma tulkošanas menedžmenta datubāzē. Ievadot tulkotāja informāciju sistēmā, viņam automātiski nosūta paziņojumu, kāpēc viņa informācija tur tika ievadīta, cik ilgi tā tur tiks atstāta, kāda ir kārtība, ja viņš/viņa vēlas šo informāciju dzēst (13. panta 1., 2. un 3. punkts). Iespējams, viens no būtiskākajiem pantiem visā regulā un kas lika savās sistēmās visām pasaules meklētājprogrammām veikt izmaiņas ir 17. pants, proti, Tiesības uz dzēšanu (tiesības “tikt aizmirstam”), kas paredz pārzinim nodrošināt datu subjektiem

iespēju, ka pēc viņu lūguma tas atbrīvojas no visas viņu rīcībā esošās informācijas par prasījuma iesniedzšo personu (17. panta 1. punkts). Pirms tam tikai ar grūtībām varēja dabūt ārpus ES esošus uzņēmumus izpildīt šādu prasību, taču tagad, ja tās vēlas apstrādāt ES pilsoņu datus, tām ir jāpilda šī VDAR prasība.

IV nodaļa, kas ir regulas pēc pantu skaita lielākā nodaļa, sastāv no 20 pantiem, kas sadalīti piecās iedaļās. Viens no VDAR jaunievedumiem gan Eiropā, gan vispār pasaulē ir atsevišķs datu aizsardzības speciālista amats (IV nodaļas 4. iedaļa). Regula skaidri norādīts gan kādos gadījumos obligāti tiek iecelts datu aizsardzības speciālists (37. pants), gan kādi ir šīs personas uzdevumi (39. pants), tomēr jāņem vērā, ka šādai personai nav jābūt katrā uzņēmumā kā atsevišķai struktūrvienībai, “datu aizsardzības speciālists var pildīt arī citus uzdevumus un pienākumus” (38. panta 6. punkts), attiecīgi arī šī maģistra darba autors ir datu aizsardzības speciālists savā darba vietā. V nodaļa sastāv no septiņiem pantiem. No šīs nodaļas būtiski būtu akcentēt 44. pantu, kas paredz trešām valstīm, ja uz tām tiek nosūtīti ES pilsoņu dati, ievērot tos pašus noteikumus, kurus ievēro uzņēmumi Savienībā, attiecīgi trešām valstīm ir saistošs viss regulā izklāstītais – kārtība, pienākumi un sodi. VI nodaļa sastāv no 9 pantiem, kas sadalīti divās iedaļās, attiecīgi Latvijā regulā minētā uzraudzības iestāde ir Datu valsts inspekcija, kurai ir visas regulas 58. pantā noteiktās pilnvaras, tostarp veikt izmeklēšanu, izskatīt sūdzības, ziņot par pārkāpumiem un citas. VII nodaļā ir 17 panti, kas sadalīti trīs iedaļās. Pamatā viens no iemesliem šīs vispārīgās regulas izveidei bija radīt vienojošu tiesisku instrumentu, kas novērstu atšķirīgas interpretācijas, prasības un nacionālos regulējumus. Atšķirībā no direktīvas regula ir tieši piemērojama, respektīvi, “jautājumos, kurus regula nepieļauj regulēt savādāk, kā arī gadījumos, kad regula pieļauj, bet kāds no jautājumiem Latvijas likumā tomēr netiks regulēts citādi, regulas tiesību normām Latvijā būs prioritārs likuma spēks” (Ruķers 2018, 15). Tas arī nozīmē, ka visās ES dalībvalstīs pilsoņu dati tiks sargāti un apstrādāti vienādi, ja viņu tiesības tiks pārkāptas, tad jebkādu sūdzību vai pārkāpumu izskatīšanā sadarbosies attiecīgo valstu uzraudzības iestādes (63. pants).

Regulas VIII nodaļa sastāv no septiņiem pantiem. Īpaši būtu jāizceļ 83. pants par administratīvo naudas sodu piemērošanu, jo ar šo regulu Eiropā tagad ir visbargākie sodi par datu aizsardzības pārkāpumiem pasaulē. Konkrēti maksimālais piemērojamais sods ir minēts regulas 83. panta 5. punktā, ar kuru par pārkāpumu paredz “administratīvu naudas sodu apmērā līdz EUR 20 000 000 vai, uzņēmuma gadījumā, līdz 4 % no tā kopējā visā pasaulē iepriekšējā finanšu gadā gūtā gada apgrozījuma atkarībā no tā, kuras summas apmērs ir lielāks.” Attiecīgi būtu arī jāmin, ka Eiropas Savienības regula paredz sodīt jebkāda izmēra privātu vai valsts sabiedrību, atšķirībā no Austrālijas, kur līdz noteiktam apgrozījumam,

proti, trīs miljoniem dolāru gadā, datu pārzini nesoda (OPLA 2019). Šobrīd ir bijuši jau divi lieli VDAR dēļ uzlikti sodi – pirmais bija Francijas piespriests 50 miljonu eiro sods meklētājprogrammas milzīm *Google* par VDAR saistību nepildīšanu attiecībā uz personalizētu reklāmu izveidi un caurskatāmības trūkuma dēļ, bet otrs, šobrīd rekordliels sods, tika piespriests Lielbritānijas lidsabiedrībai *British Airways* 183 miljonu britu mārciņu apmērā par no uzņēmuma vietnes un lietotnes nozagtajiem lietotāju datiem²⁴. Latvijā vēl šobrīd neviens miljons mērāms naudas sods nav ticis piespriests, bijuši ir tikai brīdinājumi.

IX nodaļa sastāv no septiņiem pantiem, X nodaļa no diviem, savukārt pēdējā XI nodaļa no septiņiem. Attiecīgi ar noslēdzošās nodaļas 94. pantu tiek atcelta iepriekš spēkā esošā datu aizsardzības direktīva un noteikts spēkā stāšanās datums. Regulas dokumenta pašās beigās ir Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes priekšsēdētāju vārdi un 21 atsauce.

Taču pirms VDAR diezgan ilgu laiku Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomikas zonas teritorijā kā galvenais juridiskais datu aizsardzības dokuments bija 1995. gada Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti. Šī direktīva gan vairs nav spēkā, tā ir aizstāta ar jau minēto VDAR, taču būtu vēlams vismaz minēt šo juridisko instrumentu, kas sastāvēja no 72 apsvērumiem un 32 pantiem, kas sadalīti septiņās nodaļās. Direktīvas mērķis bija “likvidēt šķēršļus personu datu plūsmām,” lai “personu tiesību un brīvību aizsardzības līmenis attiecībā uz šādu datu apstrādi būtu visās dalībvalstīs vienāds.” Direktīvas 1. nodaļa bija “Vispārīgie noteikumi”; 2. nodaļa – Vispārīgie noteikumi par personas datu apstrādes likumību; 3. nodaļa – Tiesiskās aizsardzības līdzekļi, atbildība un sankcijas; 4. nodaļa – Personas datu pārsūtīšana uz trešajām valstīm; 5. nodaļa – Profesionālās ētikas kodeksi; 6. nodaļa – Uzraudzības iestāde un darba grupa personu aizsardzībai attiecībā uz personas datu apstrādi; 7. nodaļa – Ieviešanas pasākumi kopienā.

Pie Eiropas Savienības datu aizsardzības tiesību aktiem būtu pieskaitāmi vēl četri tiesību instrumenti – divi spēkā neesoši, divi spēkā esoši. Spēkā esošie ir jau iepriekšējā apakšnodaļā minētā 2002. gada Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju). Šī direktīva sastāv no 49 apsvērumiem un 21 panta. Direktīvas mērķis ir likt dalībvalstīm saskaņot noteikumus, ar kuriem jānodrošina pamattiesību un pamatbrīvību līdzvērtīgs aizsardzības līmenis, un jo īpaši attiecībā uz tiesībām uz privāto dzīvi saistībā ar personas datu apstrādi elektronisko

²⁴ Sods par VDAR pārkāpumu: <https://ej.uz/j4mm>

komunikāciju nozarē, kā arī jānodrošina šo datu un elektronisko komunikāciju iekārtu un pakalpojumu brīva aprīte Kopienā. Otrs spēkā esošais tiesību akts ir iekļauts vienā ES datu aizsardzības reformu paketē kopā ar VDAR, tā ir 2016. gadā pieņemtā Direktīva 2016/680 par privātpersonu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic policija un tiesu iestādes, un par šādu datu brīvu aprīti. Direktīvai ir divi būtiski mērķi, kas ir minēti direktīvas pirmās nodaļas pirmajā pantā *Priekšmets un mērķi*, proti, aizsargāt ES iedzīvotāju datus, kad tos apstrādā policija un tiesu iestādes, un uzlabot sadarbību cīņā pret terorismu un pārrobežu noziedzību ES, dodot ES valstu policijas un tiesu iestādēm iespēju apmainīties ar informāciju, kas nepieciešama efektīvākai un lietpratīgākai krimināllietu izmeklēšanai. Savukārt spēkā neesošie ir 2000. gada Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Kopienas iestādēs un struktūrās un par šādu datu brīvu aprīti un 2006. gada Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/24/EK par tādu datu saglabāšanu, kurus iegūst vai apstrādā saistībā ar publiski pieejamu elektronisko komunikāciju pakalpojumu sniegšanu vai publiski pieejamu komunikāciju tīklu nodrošināšanu.

1.4 Austrālijas 1988. gada Privātuma likuma raksturojums

Austrālija ir parlamentāra demokrātija, kuras konstitūcija 1901. gadā nodibināja federālu pārvaldes sistēmu. Saskaņā ar šo sistēmu vara valstī tiek dalīta starp nacionālo valdību, daudzos avotos sauktu par Savienību (*Commonwealth*), un sešiem štatiem. Konstitūcijā ir skaidri definētas likumdošanas robežas starp šo teritoriālo sadalījumu. Austrālijas tiesību sistēma ir no Lielbritānijas kolonizācijas mantotā precedentu tiesību sistēma (*common law system*), un divi galvenie Austrālijas tiesību aktu avoti ir tiesu precedenti un likumi, proti, parlamenta vai parlamentu norīkotu iestāžu izstrādāti tiesību akti (HRTL 2011).

Austrālijā personīgās informāciju pārvaldības kārtību regulē tiesību akti gan federālā, gan štatu līmenī. Federālā līmenī galvenais tiesību akts ir 1988. gada Privātuma likums (*Privacy Act 1988*). Tas nosaka, galvenokārt izmantojot likumā iekļautos 13 Austrālijas Privātuma principus, kā uzņēmumi un federālās valdības iestādes drīkst apstrādāt personīgo informāciju, savukārt štatu valdības iestādēm ir jāievēro attiecīgajā štatā spēkā esošie tiesību akti attiecībā uz personīgās informācijas apstrādi (TALS 2019).

Apjoma ziņā APL ir ievērojami lielāks nekā jebkurš Eiropas datu aizsardzības juridiskais instruments – 360 lappuses salīdzinot ar 88 lappusēm, kas ir VDAR. Pēdējais papildinājums likumā ir veikts 2019. gada 13. augustā. APL sastāv no 100 pantiem, kas ir sadalīti deviņās daļās (*parts*), savukārt tās ir dalītas sadaļās (*divisions*), bet dažas no sadaļām

vēl apakšsadaļās (*subdivisions*). Jāmin, ka liela daļa pantu sadalās vēl smalkāk, proti, apakšpantos. Likumam ir arī viens pielikums (*schedule*), kur piecās daļās ir sadalīti Austrālijas Privātuma principi (*Australian Privacy Principles*). Iespējams, mulsinoša lieta ir dažu pantu numerācijas atkārtotā, bet ar citādu alfabēta burtu līdzās ciparam, piemēram, 20A, 20B, 20C un tā tālāk. Ar šādiem burtiem tiek apzīmēti attiecīgā panta papildinājumi, reizēm arī punktiem un apakšpunktiem var būt papildinājumi, katru pirmo papildinājumu apzīmējot ar alfabēta pirmo burtu (HRTL). Lielākai skaidrībai vizuāli Austrālijas likuma strukturējums izskatītos šādi:

<i>III Daļa</i>	<i>Likuma daļa romiešu cipariem</i>
3 sadaļa	<i>Sadaļa arābu cipariem</i>
D apakšsadaļa	<i>Apakšsadaļa ar alfabēta burtu</i>
20 E	<i>20. panta E papildinājums</i>
1)	<i>Attiecīgā panta 1. punkts</i>
a)	<i>Punkta apakšpunkts</i>
aa)	<i>apakšpunkta (a) papildinājums</i>
i)	<i>Apakšpunkta apakšpunkts</i>

Jāmin arī, ka zem vairākiem likuma pantiem vai punktiem slīpināti un ar mazāku burta izmēru tiek minēta piezīme (*Note*) vai tiek dots piemērs (*Example*).

Uzreiz pēc likuma satura ir seši apsvērumi, kurus ievada tiesību akta pilnais nosaukums, proti, “Likums, lai izveidotu noteikumus, ar kuriem aizsargāt personu privātumu, un saistošām lietām.” I daļas 1. pants nosaka, ka tā īsais nosaukums ir jau vairākkārt minētais *Privacy Act 1988*. Tiesību aktam I daļas 2A punktā ir uzskaitīti astoņi mērķi, iespējams, būtiskākie un kas sader kopā ar Eiropas VDAR mērķiem būtu: “veicināt indivīdu privātuma aizsardzību”; “sniegt pamatu valsts mēroga konsekvēntam privātuma regulējumam un personiskās informācijas apstrādei (*handling of personal information*)”; “veicināt iestādēs atbildīgu un caurskatāmu (*responsible and transparent*) personīgās informācijas apstrādi.” Saskaņā ar I daļas 5A pantu šis likums ir spēkā un piemērojams visās Austrālijas teritorijās. Tiesību akta definīciju daļa ir ievērojami lielāka nekā VDAR, ja regulai ir 26 definīcijas, tad Austrālijas privātuma likumam vairāk nekā 200, turklāt vairāku likuma daļu sākumā uzreiz pēc ievada ir sadaļa ar nosaukumu Skaidrojums (*Interpretation*), kur tiek sniegtas dažādas tikai attiecīgajā daļā lietotu terminu definīcijas, bet pie šī likuma termini tiks plašāk rakstīts darba trešajā nodaļā. Būtu arī jāmin, ka gandrīz katras daļas sākumā ir īss tās satura apraksts, kur tiek uzskaitīti galvenie punkti (*Guide to this part*), ļaujot lasītājam vēl pirms padziļinātākas likuma daļas lasīšanas gūt priekšstatu, kas tur ir rakstīts.

Atsevišķi pie APL satura raksturojuma būtu jāmin Austrālijas Privātuma principi, jo atšķirībā no VDAR, kur septiņi principi ir ietverti kopējā regulas tekstā zem 5. panta,

Austrālijā tie izveidoti kā likumu papildinošs pielikums. Eiropas Savienības regulas “personas datu apstrādes principi nosaka jebkādu personas datu apstrādes kvalitāti” (Ruķers 2018, 23), savukārt Austrālijas principi ir 1988. gada Privātuma likuma privātuma aizsardzības pamats, kas nosaka standartus, tiesības un pienākums par personīgās informācijas ieguvī, izmantošanu, izpaušanu, integritāti, labošanu un personu tiesības tai piekļūt.

1.5 ES VDAR un Austrālijas APL likumu formas un satura salīdzinājums

Lai gan ES privātumu regulējoši tiesību akti ir vairāki gan šajā apakšnodaļā, gan arī turpmāk maģistra darbā galvenais uzsvars tiks likts uz saturu, kas ir tieši VDAR tā aktualitātes un vispārējā informācijas daudzuma dēļ, tāpēc arī tagad tiks salīdzināta gan īsi abu kontinentu tiesību aktu saturu personu datu aizsardzības jomā, gan to forma.

Saskaņā ar ES iestāžu izdotu rokasgrāmatu ES tiesību aktu izveidē ES juridiskajiem instrumentiem jābūt:

- “**skaidriem**, viegli saprotamiem un nepārprotamiem;
- **vienkāršiem** un kodolīgiem, izvairoties no nevajadzīgiem elementiem;
- **precīziem**, neieviešot lasītāja prātā šaubas.” (JPG 2015)

VDAR, salīdzinot ar Austrālijas tiesību aktu, ir gan skaidra, gan relatīvi vienkārša, gan precīza jomai, kurai tā ir paredzēta. Regulas sākumā ir tās nosaukums (*title*), kam seko pamatojumi (*citations*) un apsvērumi (*recitals*), kurus vienā vārdā sauc par preambulu (*preamble*) jeb tiesību akta ievaddaļu. Attiecīgi pēc preambulas ir tiesību akta normatīvā daļa (*enacting terms*), kuru beigās noslēdz atsauces.

Austrālijas tiesību aktu forma ir citāda, iespējams, lasītājam pat grūtāk uztverama, jo īpaši tādām no Eiropas. Juridiskā instrumenta sākumā ir tā īsais nosaukums (*short title*), kam seko informatīva informācija (*about this compilation*) par tiesību aktā atrodamajiem papildinājumiem un labojumiem. Noteikti būtu jāmin, ka Austrālijas tiesību sistēmā ar terminu *Acts* (‘likumi’) apzīmē likumu kopumu (*compilation*), proti, tur atrodas vairāki kontinentālajā daļā un dažādos Austrālijas štatos izdoti likumi (*laws*) un parlamentu likumdošanas akti (*statutes*), tāpēc arī virsrakstā uzreiz zem īsā nosaukuma ir virsraksts *About this compilation*, nevis *about this law* vai *act*. Pēc šīs informācijas ir Eiropas tiesību aktiem neesoša sastāvdaļa – satura rādītājs (*contents*), kam seko pilnais nosaukums ar pamatojumiem. Austrālijas tiesību sistēmā apsvērumu nav, līdz ar to pēc pamatojumiem ir ievads (*introduction*), kas arī Eiropas Savienības tiesību aktos nav atrodams un kas APL ir gandrīz katras daļas (*Part*) sākumā. Pēc ievada ir likuma normatīvā daļa, kam beigās ir

likuma pielikums (*schedule*) un beigu vēres (*endnotes*), kurās ir apkopota konkrētā tiesību akta vēsture, tā grozījumi, un likumā izmantotie saīsinājumi.

Abu tiesību aktu saturu atšķiras. Eiropas Savienības regula, lai gan vispārīga pēc nosaukuma, tas gan ir saistīts ar to, ka “daudzos jautājumos valstis drīkst noteikt izņēmumus vai precizēt vispārīgo regulējumu” (Ruķers 2018, 30), tomēr tā ir koncentrētāka kā šīs apakšnodaļas sākumā tika minēts, bet Austrālijas tiesību akta plašais saturs gan būtu izskaidrojams ar to, ka tas tomēr ir likumu kopums, kas tiesnešiem un citiem juridiskās zinātnes speciālistiem ir jāizmanto spriedumu vai lēmumu pieņemšanā, līdz ar to visam jābūt konkrētam un skaidri atrunātam. Nebūtu kļūdaini uzskatīts, ka liela daļa VDAR noteikumu par datu aizsardzību attiecībā uz apstrādājamiem pārrobežu valstīs, pienākumiem attiecībā uz datu saglabāšanu, apstrādi, atklāšanu un dzēšanu ir atrunāti nevis APL normatīvajā daļā, bet gan pielikumā kā jau iepriekšējā apakšnodaļā tika minēts. VDAR definīcijas ir tikai 26, savukārt APL tās ir uz 71 lapa kā arī katras nodaļas sākumā ir sniegti papildu terminu skaidrojumi. Regulā termins “kredītiestāde” ir minēts tikai 55. apsvērumā, savukārt APL par kredītiestādēm nododamo un to apstrādāto informāciju ir veltīta vesela daļa (IVA daļa), kas ir 76 lapa gara ar nosaukumu Kredītvēstures ziņošana (*Credit reporting*). Turklāt regulā termins *dati*, lai apzīmētu visa veida (veselības, kredītvēstures, biometriskie un citi) informāciju tiek izmantots konsekventi, savukārt APL šādai informācijai neizmanto *data*, bet gan *information*, turklāt tai ir sadaļa ar nosaukumu nevis *Data privacy*, bet gan *Information privacy* (‘Informācijas privātums’), kur tiek atrunāti visi tie gadījumi, kad personas vai organizācijas dati tiek aizsargāti, kādos gadījumos to drīkst atklāt un kas to drīkst redzēt. Taču tas nenozīmē, ka APL neparādās termins *data*, sadaļā ar nosaukumu Paziņojums par atbilstīgiem datu aizsardzības pārkāpumiem (*Notification of eligible data breaches*) tas tiek izmantots konsekventi un kas piedevām ir nesen pievienots likuma papildinājums. Attiecībā par datu aizsardzības pārkāpumiem vajadzētu minēt, ka atšķirībā no VDAR, kur ar 33. panta 1. punktu ir noteikts: “Personas datu aizsardzības pārkāpuma gadījumā pārzinis bez nepamatotas kavēšanās un, ja iespējams, ne vēlāk kā 72 stundu laikā no brīža, kad pārkāpums tam kļuvis zināms, paziņo par to datu uzraudzības iestādei”, savukārt APL ir ne vairāk par 30 dienām laika novērtēt pārkāpumu un par to paziņot atbildīgajai iestādei un cietušajai personai. Turklāt VDAR ir minēts konkrēts maksimālais sods par datu aizsardzības noteikumu pārkāpumiem, APL tāda nav, taču zem katra iespējamā pārkāpuma, piemēram, par neatļautas kredītvēstures publiskošanu, ir slīpināti zem likuma punkta minēts administratīvais sods (*civil penalty*), un pats sods ir izteikts soda vienībās (*penalty units*), kam latviešu valodā apstiprināta tulkojuma gan nav. Attiecīgi pie šīm un citām terminu atšķirībām atgriezīsies darba turpinājumā.

Taču, lai vispār varētu nonākt pie pareiziem secinājumiem, runājot par terminu atšķirībām, vajadzētu smalkāk aplūkot terminu tulkošanas teoriju, tiesību aktu tulkošanu kā tādu un vienu no būtiskākajiem aspektiem tulkošanā un vispār tieši terminoloģijā – ekvivalenci.

2. Tiesību aktu tulkošana

Līdzīgi kā citu nozaru tulkošanā arī tulkojot tiesību aktus svarīga ir izpratne par dažādiem savstarpēji saistītiem aspektiem, proti, juridisko valodu – tās īpatnībām un niansēm, tas ir, saprast, kāpēc juridiskā valoda ir sarežģīta un kas to tādu veido; terminoloģiju un ekvivalenci – vai tulkojot kādu tiesību aktu mērķvalodā būs iespēja atrast ekvivalentu attiecīgajā valodā, vai arī būs jānodarbojas ar neoloģismu darināšanu. Šis aspekts ir jo īpaši būtisks darba trešajai nodaļai, kur analizēs Austrālijas un Eiropas Savienības galvenos personas datu aizsardzības tiesību aktu terminus, vienai daļai norādot, vai ir piemērojams ekvivalents, bet citai lūkojot, vai ir iespējams rast mērķvalodai atbilstošu terminu no Austrālijas tiesību akta. Un, protams, paša tulkotāja iepriekšējai pieredzei un izglītībai – vajadzētu aplūkot kāds tulkotājs ir nepieciešams juridisko tekstu un, jo īpaši, tiesību aktu tulkošanai, kādai pieredzei un zināšanām viņam ir jāpiemīt.

Ņemot vērā, ka tiesību aktos izmantotā valoda ir visai specifiska, nereti tikai konkrētai sabiedrības daļai – juridiskajā nozarē strādājošajiem un izglītotajiem – saprotama, būtiski būtu aplūkot, kas to tik sarežģītu veido, kāpēc tā ir sarežģīta un ko par to saka daži tulkošanas teorētiķi.

2.1 Juridiskā valoda un tās sarežģītības izpratne

Juridisko tekstu tulkošana ir sarežģīta tulkošanas nozare, kur tulkotājam ir ne tikai jāpārziņina mērķvalodas un avotvalodas tiesību sistēmas, bet arī labi jāorientējas juridiskajā valodā. Šim apgalvojumam piekrīt vairāki autori (piemēram, Shiflett (2012: 29), Šarčevič (1997: 9), Dumitrescu (2014: 1), Cao (2007: 11), Bīla (Biel 2014, 19). Juridiskā valoda ir normatīva valoda, proti, tā ir ar likumu noteikta (*prescriptive*), lai attiecīgā valoda sasniegtu savu mērķi – “vadīt cilvēku uzvedību un regulētu cilvēciskās attiecības” (Cao 2007, 11); tai ir jābūt ne tikai “ar likumu noteiktai”, bet arī norādošai (*directive*) un pavēlošai (*imperative*). Varētu pat teikt, ka tai ir jābūt autoritatīvai, jo atšķirībā no literārās valodas, kuras viena no funkcijām ir ne tikai informēt, bet arī izklaidēt lasītāju, juridiskā valoda izklaidi nesniedz. Līdzīgu valodas pazīmju iedalījumu sniedz arī Šarčeviča, Bīlai komentējot, ka viņas iedalījums ir krietni sarežģītāks, taču tiešāks nekā citu (Biel 2014, 18), dalot šādi: “galvenokārt preskriptīva” (*primarily prescriptive*), “galvenokārt deskriptīva, bet arī preskriptīva” un “tikai deskriptīva” (Šarčevič cit. pēc Bocquet 1997, 20), citiem vārdiem: vai nu aprakstoša, vai arī atbilstošu rīcību prasosa, un nedaudz gan no viena, gan no otra. Attiecīgi šajā maģistra darbā par pētāmajiem priekšmetiem ir izmantots likums un regula, kas saskaņā ar Šarčevičas iedalījumu ierindojas pirmajā kategorijā pie – galvenokārt

preskriptīvas valodas priekšmetiem, kas pēc savas būtības ir normatīvs teksts, norādot sabiedrībai kā rīkoties, proti, kā apieties ar personas datiem. Juridisko valodu var arī iedalīt “monoloģiskā” valodā, pie kuras pieder tiesību akti, līgumi un citi dokumenti, kā arī “interaktīvā/dinamiskā” valodā, pie šīs kategorijas savukārt iederas tiesas zāļu teksti, advokātu konsultācijas un dažādos tiesībsargājošo iestāžu leksikas (Biel 2014, 18). Cao arī apgalvo, ka tiesību akti ir uzrakstīti valodā, kas ne tikai izklāsta un nodod zināšanas vai informāciju, bet arī “vada, ietekmē vai maina cilvēku uzvedību”, neatkarīgi vai tas ir līgumu, spriedumu vai pieņemto likumu veidā. Šāda veida tekstus var nosaukt arī par “īpašas nozīmes” (*special-purpose*) tekstiem. Īpaši tie ir konkrētu raksturiezīmju dēļ, proti, tie ir veidoti, izmantojot īpašu valodu, kas ir pakļauta “īpašiem sintaktiskiem, semantiskiem un pragmatiskiem likumiem” (Šarčevič cit. pēc Lerat, Sager un Dungworth 1997, 341). Faktiski šo īpašo valodu var nosaukt par “likuma valodu”, kuru, kā jau iepriekš tas ir minēts, galvenokārt izmanto jomas speciālisti. Attiecīgi arī vēlāk trešajā nodaļā tiks aplūkoti termini, kas nespeciālistam var nebūt zināmi. Un juridisko tekstu tulkotājam šādā valodā ir jāspēj orientēties, lai prastu precīzi pārtulkot sev piešķirto tekstu. Juridiskie instrumenti, piemēram, likumi un līgumi ir galvenokārt “reglamentējoši pēc dabas”. Jebkurš lasot kādu likumu uztver to pavēlošo valodu, norādot sabiedrībai kārtību, normas, atļaujas, liegumus, līdz ar to juridiskās valodas funkcija var tikt klasificēta arī kā “konatīva” (*conative*) jeb uz rīcību orientējoša.

Juridisko valodu var raksturot un klasificēt dažādi. Attiecīgās klasifikācijas izvēle balstās uz pētījuma vajadzībām un mērogu. No šī ir skaidrs, ka gan Austrālijas Privātuma likums, gan Eiropas Savienības regula ir monoloģisks vai galvenokārt deskriptīvs teksts, ar specifiskiem valodas likumiem un reglamentējošu dabu, kas ar savu konatīvo funkciju norāda fiziskām un juridiskām personām kā apieties ar personu informāciju.

2.2 Tulkotāja loma un kvalifikācijas nozīme

Runājot par tiesību aktu tulkošanu un vispār juridisko tulkošanu kā tādu, nevar neminēt pašu cilvēku, kas veic tulkošanas darbu – tulkotāju. Ņemot arī vērā, ka šis maģistra darbs ir paredzēts arī kā palīgs tulkotājiem, tulkojot Austrālijas tiesību aktus, konkrēti gan ar privātumu saistītos, būtu lietderīgi aplūkot, kādām īpašībām šim speciālistam juridisko tekstu tulkošanā ir jāpiemīt. Ikdienā saskaroties ar šīs jomas tulkotāju meklējumiem dažādiem Eiropas Savienības publiskajiem iepirkumiem, gūst iespaidu, cik liela nozīme kvalitatīva tulkojuma veikšanai ir pieredzējuša un noteiktas izglītības guvuša tulkotāja nozīmei, tas jo īpaši ir acīmredzamas, ja viens no iepirkuma dokumentu sagatavošanas

soļiem ir testa tulkojuma sniegšana izvirzītajam tulkotājam, tad arī kļūst redzams, kurš ir padziļināti apguvis darbu ar šāda tipa tekstiem.

“Juridisko tekstu tulkotājiem ne tikai ir tekoši jārunā mērķvalodā un avotvalodā, bet viņiem ir arī jāorientējas abu valodu likumos un tieslietu sistēmās” (Shiflett un Cao cit. pēc Smith 2007, 9). Tas ir jo īpaši aktuāli tulkojot tādām iestādēm kā Eiropas Savienības tiesa, kur katrs tiesas spriedums ir juridiski saistošs dokuments un var tikt izmantots tiesās juristu atsaucēs katrā Eiropas Savienības dalībvalstī. Iespējams, Šarčeviča (Šarčevič) sniedz visai pilnīgu tulkotāja raksturojumu, apgalvojot, ka tā ir persona, kas ir “attiecīgās jomas speciālists, tulkotājam ir jābūt zinošam gan tulkojumzinātnē, gan tieslietās, lai pieņemtu juridiski-lingvistiskus (*legal-linguistic*) lēmumus” (Šarčevič 1997, 238). Ne velti ES tiesā tulkojumus veic juristi-lingvisti, proti, personas, kurām ir gan juridiskā, gan valodnieciskā izglītība, tomēr jāņem vērā, ka ES tiesa ir vienīgā institūcija, kur pie tulkotāju prasībām tiek minēta juridiskā izglītība, visās citās būs pieņemama valodnieciskā novirze, bet reizēm arī pilnīgi jebkāda augstākā izglītība neatkarīgi no jomas²⁵. Šarčeviča turpina: “Juridiskā kompetence sevī ietver padziļinātas juridiskās terminoloģijas zināšanas un juridisku domāšanu, un spēju atrisināt juridiska satura problēmas, lai varētu izanalizēt juridiskus tekstus un lai paredzētu kā tiesas interpretēs un piemēros juridiskos tekstus” (turpat). Pamatā Šarčevičas ieskatos, iespējams, juridisko tekstu tulkošanai vispiemērotākais patiesi ir tāds cilvēks, kas ir gan juridisko, gan tulkošanas vai filologa izglītību ieguvis, jo tam ir jāspēj ne tikai “izprast procesu kā likums tiek veidots, tulkots un pielietots” (turpat), bet, kam arī Debora Cao piekrīt: “jāspēj iegūt informāciju no speciālās avotvalodas, kura pēc tam ir jāprot apstrādāt” (Cao 2007, 12), tā, lai tā būtu uztverama arī ne-jurisprudences jomas lasītājam.

Mazāk kategoriski juridisko tekstu tulkotājus raksturo G. Zirdziņa: “Tiesību aktu tulkotājs tradicionāli darbojas kā vidutājs starp juridiskā teksta sastādītāju un tā izmantotāju, kaut arī viņš strādā izolēti gan no tiesību akta rakstītāja, gan no tulkojuma lietotāja” (Zirdziņa 2014). Jāņem vērā, ka, lai gan juridisko tekstu tulkošana ir visai ierobežota tulkošanas joma, proti, tulkotājam ir jātulko maksimāli tuvu oriģinālam, viņš nedrīkst tekstu pārnest burtiski, viņam ir jātulko tā, lai mērķtekstu saprastu arī ne tiesībzinātņu speciālists. “Tulkotājam ir dubulta loma: no vienas puses viņš ir oriģinālteksta uztvērējs, no otras puses - jaunā teksta veidotājs. Viņam ir labi jāsaprot oriģinālteksts, un tulkojot viņš nedrīkst ieviest jaunas juridiska rakstura interpretācijas” (turpat). Zirdziņa atsaucas gan uz faktu, ka tulkotājam jāspēj uztvert avotvaloda, gan jāsaprot kā attiecīgais tiesību akts vai jebkurš cits juridiskais teksts ir sastādīts; viņa sniedz vispārīgāku raksturojumu, kas neliek domāt, ka

²⁵ TRAD19 iepirkuma specifikācija https://ec.europa.eu/info/tender/trad19_en

šāda tipa tekstus var tulkot tikai un vienīgi divas specializācijas (juridiskā un lingvistiskā) guvuši profesionāļi, kas atsaucas arī uz Šarčevičas sacīto. Zirdziņa uzsver, ka tulkotājam ir jāprot, ne tikai labi tulkot, bet arī gana labi izprast tulkojamā teksta avota tiesību sistēmu, lai lasītājs, kas, iespējams, nav tik labi ar to pazīstams, spētu bez ārkārtīgi lielas piepūles izprast tekstu.

Bieži vien sekas šādai situācijai, kur “tulkotājs neorientējas attiecīgajā tiesību apakšnozarē, neizprot juridiskās kopsakarības un drošības labad tulkojumā balstās vienīgi uz oriģinālu,” saskaņā ar V. Rudzišu ir teksts, kas ir svešāds un dažkārt pat neskaidrs un nesaprotams, jo tiek “pārnesti avotvalodas izteiksmes līdzekļi mērķvalodā,” proti, notiek “pārkodēšanas” (*transcoding*) process, “kur avotvalodas tiesību sistēmas terminoloģijas frāzes tiek aizstātas ar atbilstīgu mērķvalodas tiesību sistēmas terminoloģiju un frāzēm, neņemot vērā mērķvalodas izteiksmes līdzekļus un tiesību kultūras īpatnības” (Rudziša 2017, 10). Varētu apgalvot, ka šādu pieeju – burtisku tulkošanu, atteikšanos no pārfrāzēšanas, tuvāko ekvivalentu meklēšanas, nespeciālistam nelasāma teksta veidošanu – atļaujais visbiežāk pielietot jauni un nepieredzējuši tulkotāji, līdz ar to atkārtoti apstiprinās pieņēmums, ka pieredzei laba un salasāma juridiskā teksta radīšanai ir vitāla nozīme.

No aplūkotajiem apsvērumiem ir skaidri noprotams, ka tiesību aktu tulkošanā būtiska tulkotājam ir teksta sapratne un ka tas nav izdarāms bez labām zināšanām attiecīgās jomas terminoloģijā. Līdz ar to būtu svarīgi aplūkot, kas vispār ir termins, ņemot vērā darba turpinājumā tam pievērsto uzmanību.

2.3 Terminoloģija tiesību aktos un tās tulkošana

Lasot tiesību aktus, vai tās būtu Eiropas Savienības regulas vai direktīvas, Austrālijas vai Latvijas likumi, katrā ir atsevišķs pants ar terminu definīcijām un skaidrojumiem: VDAR tas ir 4. pants; Austrālijas likumam tas ir 2. daļas 6. pants, savukārt Latvijas Fizisko personu datu apstrādes likumā, šeit minēts argumenta pamatoības pēc, tas ir 1. nodaļas 1. pants. Taču ne vienmēr tiesību akta terminiem ir atvēlēts pants, dažkārt, piemēram, Austrālijas likumiem, bieži vien pirms konkrēta panta ir punkts, kur tiek definēti turpmāk tekstā izmantotie termini.

Iemesls šādiem terminiem tiesību aktos un citos juridiskajos tekstos ir skaidri un nepārprotami sniegt atšķirīgu vai citādu kāda termina nozīmi, kura tiks turpmāk izmantota attiecīgajā tekstā (DTLD 2019). Šarčeviča tos sauc par palīgiem likuma interpretācijā, kas veicina skaidrību un konsekveni (Šarčevič 1997, 153). Tiesību aktu definīcijas vēl var iedalīt paskaidrojošās un atrunātās (*stipulative*). Piemēram, terminam “banka” ir 11 nozīmes latviešu valodā, angļu valodā arī var atrast 11 nozīmes, Austrālijas Privātuma likumā tiek

minēts termins “banka”, taču, lai lasītājam būtu skaidrs par kādu tieši banku tekstā ir runāts, tiesību akta autori sniedz skaidrojumu šī termina izmantošanai. Šādu termina definēšanu sauc par atrunājošu, jo tā samazina (konkretizē) termina nozīmi. Atrunājošās definīcijas var arī paplašināt termina vai vārdkoptermina nozīmi, vai pat var radīt tam pilnīgi jaunu nozīmi. Toties paskaidrojošās definīcijas sniedz nozīmes noteiktību, neizmainot jau esošo termina nozīmi (Šarčevič cit. pēc Bowers 1997, 153). Attiecībā uz VDAR būtiski ir izcelt vārdkopterminu “personas dati”, kas līdz ar regulas stāšanās spēkā ir krietni plašāk definēta, salīdzinot ar pirms tam spēkā esošo direktīvu un, vēl jo vairāk, Latvijas, nu jau spēkā neesošo, Fizisko personu datu aizsardzības likumu, kur šis termins bija visai lakonisks; šī vārdkoptermina definīcija piederēsies pie paskaidrojošo kategorijas. Attiecīgi plašāk “personas dati” tiks aplūkoti darba trešajā nodaļā, turklāt tiks arī salīdzinātas abu tiesību aktu sniegtās definīcijas šim vārdkopterminam. Abu tiesību aktu definēto terminu daļā ir gan paskaidrojošie, gan atrunātie termini. Vēl būtu svarīgi piebilst, ka VDAR ir starptautisks tiesību akts, pie kura sastādīšanas strādāja visu Eiropas Savienības dalībvalstu pārstāvji, līdz ar to definēto terminu sadaļa un attiecīgi tās tulkojumi ir ļoti rūpīgi vērtīti, lai tie maksimāli atbilstu avotam. Arī Šarčeviča uzsver, ka starptautisko tiesību aktu definīciju sadaļas ir vitāli svarīgas, tāpēc tās primāri ir veidotas lietojot vispārīgus terminus un jēdzienus, lai tos saprastu visas dalībvalstu tiesību sistēmas un lai tajās neatrastos tām sveši jēdzieni (Šarčevič 2002, 253).

Tomēr vajag arī apskatīt sīkāk, kas ir termins, kas ir vārdkoptermins, kas ir terminoloģija, jo īpaši ņemot vērā, ka vēlāk tiks ekscerpēti termini no minētajiem tiesību aktiem un savstarpēji salīdzināti un analizēti.

Latviešu literārās valodas vārdnīca terminu skaidro šādi: “Vārds vai vārdu savienojums, kas apzīmē noteiktu jēdzienu (piemēram, kādā zinātnes, tehnikas, mākslas nozarē) un kam ir specializēta nozīme, lietošanas joma.²⁶” Pamatterminu skaidrojošā vārdnīca ir precīzāka, minētajam vēl pievieno, ka termins nav tikai vārdisks apzīmējums, proti, vārds vai vārdkopa, bet tā sastāvā var arī būt simboli. Terminam kā jebkurai valodas lietojuma sastāvdaļai ir jāpilda noteiktas funkcijas, proti, tam ir jāpiemīt tādām prasībām kā sistemātiskumam; nozīmes precizitātei un formas īsumam; viennozīmībai un sinonīmijas neesamībai, tam ir jābūt ar emocionālu neitralitāti. Nereti termini no citiem vārdiem mēdz atšķirties ar zinātnisku nokrāsu un tam ir jāpilda divas pamatfunkcijas, proti, nosaukt un iezīmēt jeb definēt attiecīgās nozares jēdzienu (LVNTIV 2000). Savukārt attiecīgi “vārdkoptermins” ir tas pats termins, tikai izteikts ar vārdkopu²⁷, un kas, atšķirībā no

²⁶ Termins: <https://tezaurs.lv/llvv/>

²⁷ Vārdkoptermins: <https://ej.uz/y6g9>

termina, kuram var būt īsa un skaidra definīcija, ir ar plašāku, nereti aprakstošu nozīmi, ko, iespējams, lieliski parāda “personas dati” skaidrojums datu aizsardzības regulā. Jāuzsver, ka regulā un arī Austrālijas likumā vārdkopterminu ir krietni vairāk nekā termini viena vārda izteiksmē. Ņemot vērā, ka maģistra darbs ir saistīts ar juridisko valodu un juridiskiem terminiem, tad tos mēdz iedalīt trīs daļās, proti, galvenokārt tehniski termini, kas parādās galvenokārt juridiskā kontekstā, tie ir ar vienu nozīmi (*monosemic*) un ir semantiski stabili, piemēram, *biometriskie dati* vai *veselības dati*; daļēji tehniski vai jaukti termini, kas ir ikdienas valodas dažādas nozīmes vārdi, kas, piešķirot tam specifisku nozīmi, ir ieguvuši juridisku nozīmi, piemēram, *banka* vai *valsts*; un ikdienas vārdu krājums, kas bieži manāms juridiskajos tekstos – tie ir vārdi, kurus lieto juridiskajos tekstos, taču tie nav ieguvuši īpašu nozīmi, piemēram, *principi* vai *nosacījumi* (Biel 2014, 39).

Iespējams, intuitīvi var secināt, ka terminoloģija ir zinātne un valodniecības nozare, kas nodarbojas ar terminu izstrādi un praksi. Jebkurš tulkotājs vismaz reizi profesionālajā karjerā būs saskāries ar Valsts valodas centra terminologiem un būs dzirdējis par gada vārdu, nevārdu un spārnoto teicienu²⁸, ar ko terminologi un terminoloģija visbiežāk varētu asociēties ar valodām nesaistītām personām. Tomēr precīzu terminoloģijas skaidrojumu sniedz Seigers (*Sager*) (Thelen cit. pēc Sager 2015, 15), turklāt Seigers terminoloģijai dod trīs definīcijas:

- 1) “prakšu un metožu kopa, ko lieto terminu ieguvei, aprakstam un prezentācijai;
- 2) teorija, piemēram, premisu, argumentu un secinājumu kopums, lai izskaidrotu attiecības starp jēdzieniem un terminiem, kas ir būtiski pirmā skaidrojuma darbībai;
- 3) specifiskas jomas vārdu krājums” (Thelen 2015, 15).

Terminoloģijas darba pamatā ir jābūt vienotai izpratnei par to, kas ir termins, kādām divām pamatfunkcijām tam jāpiemīt un kur/kam tas ir paredzēts (LVNTIV 2000).

Tiesību aktu un jebkuri citi juridiskie teksti ir autoritatīvs teksta veids, proti, tiem ir jāspēj pārliecināt sabiedrību ievērot likumu, kārtību, pildīt tai nozīmētos pienākumus, piemēram, maksāt nodokļus. Līdz ar to tulkojot tiesību aktus, tulkotājam ir jāspēj atrast un izvēlēties tādi termini un vārdkoptermini, kuru mērķvalodas nozīme vistuvāk atbilst avotvalodai, proti, jācenšas sasniegt tuva ekvivalences pakāpe. Darba trešajā nodaļā ir meklēti APL atrodami Austrālijas likumu nosaukumu tulkojumi, ir sniegti risinājumi dažādiem Austrālijas tiesību sistēmai raksturīgiem terminiem, lai gan daudziem nav tiešas atbilstmes latviešu valodā, proti, nav iespējams atrast minētā termina vai vārdkoptermina ekvivalentu, tomēr, labi pārzinot tiesību aktus un izprotot avotvalodā izteikto nozīmi,

²⁸ Gada vārds, nevārds: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/301613-gada-vards-2019>

tulkotājs var atrast pieņemamu tulkojumu. Līdz ar to pirms salīdzina definētos terminus un risina dažādas tulkošanas problēmas, der aplūkot ekvivalenci tuvāk un ko ar to izprot tulkojumzinātnē. Kā arī šajā apakšnodaļā ietvertā terminu tipoloģija ir iespēju robežās izmantota arī darba trešajā nodaļā, analizējot abu tiesību aktu terminus.

2.4 Ekvivalences dažādība un izpratne tulkojumzinātnē

Iespējamība ir maza, ka kādam reiz būs nepieciešamība tulkot veselu Austrālijas tiesību aktu, krietni lielāka varbūtība, ka kādam var nākties tulkot kādu Austrālijā sastādītu juridisko dokumentu, vai visdrīzāk varētu rasties situācija, kur tulkotājam ir jāpārtulko kāds juridiski saistošs dokuments Austrālijas tiesību institūcijām. Neatkarīgi vai tas būtu vesels tiesību akts vai kāds juridisks dokuments, piemēram, tiesas pavēste, tiesas spriedums, administratīvais protokols, mantas deklarācija vai īpašumtiesību apstiprinājums, tulkotājam būs jāmeklē mērķvalodā ekvivalents dokuments. Tulkojot kādu Eiropas Savienībā derīgu dokumentu Austrālijai, tulkotājam ir jāmeklē paralēlteksts, lai ne tikai saprastu kā Austrālijā šādi dokumenti tiek sastādīti, bet arī lai piemeklētu ekvivalentas terminu atbildes, piemēram, tulkojot ar privātumu saistītu Eiropas Savienības dokumentu, kas ir pilns dažādiem VDAR terminiem, tulkotājam jāņem talkā ir Austrālijas tiesību akts, kur ir atrunātas šīs pat lietas, attiecīgi tas arī ir viens no šī maģistra darba uzdevumiem, proti, atvieglot iespējamā tulkotāja darbu, tulkojot juridiskos dokumentus, kas saistīti ar privātumu. Kā jau iepriekš noskaidrojām, tad Eiropas Savienības tiesību aktu sastādot, likumdevēji galvenokārt izmanto vispārīgu valodu un terminus, lai dalībvalstīm nebūtu problēmas tos salāgot un ietvert savos nacionālajos likumos, savukārt cits jautājums ir par Austrāliju. ES likumdevēji neņem vērā, izstrādājot regulas vai direktīvas, vai Austrālijas juridiskajā valodā būs iespējams rast ekvivalentus, tāpēc var rasties gadījumi, kad, tulkojot no vienas tiesību sistēmas uz otru, var nebūt ekvivalences. Vairākkārt pieminot ekvivalentu terminu meklēšanu un vispār ekvivalenci, der aplūkot, kas tā ir par tulkošanas un tulkotāju problēmu.

Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca ekvivalencei sniedz šādu definīciju: “Divu vai vairāku vienumu satura, formas, kvalitātes, apjoma, funkcijas u. tml. raksturlielumu savstarpēja līdzvērtība (vienādība), piemēram, tulkojuma atbilstība oriģinālam, termina atbilstība jēdzienam un šī paša jēdziena apzīmējumam citā valodā” (VPSV 2007). Tulkojot juridiskos dokumentus ekvivalence ir īpaši būtiska, jo mērķvalodā lietotajiem terminiem jābūt ar tādu pašu nozīmi kā avotvalodā, un šī ir viena no tulkotāja lielākajām problēmām, saskaroties ar tekstiem, kas nāk no pilnīgi citas tiesību sistēmas. Ne velti dažu autoru darbos (Šarčevič 1997, 233) var atrast novērojumu, ka ir cilvēki, lielākoties

juristi, kuri apstrīd vienas tiesību sistēmas dokumentu iespējas pārtulkot citai tiesību sistēmā piederošā valodā. Kā vēlāk noskaidrosim, tad, pētot Austrālijas privātuma likumu, bieži rodas gadījumi, kad nav ekvivalenta ES tiesību aktos, vai arī ekvivalence ir tikai daļēja.

Par tuvu (*near*), daļēju (*partial*) vai nulles (*non-*) ekvivalenci raksta jau minētā Šarčeviča, bet vispirms der minēt, ka ekvivalencei ir vairāki veidi, skaitot nupat minētos. I. Zauberga min, ka nevar rakstīt par ekvivalenci, neminot Jūdžina Naidas (*Eugene Nida*) izstrādāto formālo (*formal*) un dinamisko (*dynamic*) ekvivalenci (Zauberga 2016, 5), arī Panū (*Panou*) uzsver Naidas darba nozīmi ekvivalences pētniecībā (Panou 2013, 4). Formālās ekvivalences gadījumā mērķteksts ļoti līdzinās gan formas, saturs ziņā avottekstam; savukārt ar dinamisko ekvivalenci tulkotājs cenšas pārnest avotteksta saturu mērķtekstā pēc iespējas dabiskāk, kur mērķteksta ietekme uz lasītāju ir gandrīz tāda pati kā no avotteksta (Zauberga 2007, 5 un Panou 2013, 2). Atgriežoties pie Šarčevičas, tad viņas ekvivalences iedalījums izriet no funkcionālās ekvivalence tipa, kuras skaidrojums atbilst tās nosaukumam, proti, jēdzienam mērķteksta tiesību sistēmā ir jāpilda tā pati funkcija, kādu tas pilda avotteksta tiesību sistēmā (Šarčevič 1997, 236). Un tieši tulkojot juridiskos tekstus, Šarčeviča arī piedāvā rindkopas sākumā minēto funkcionālās ekvivalences iedalījumu trīs kategorijās. Tuva ekvivalence ir gadījumā, kad mērķvalodas terminam ir visas vai arī pašas svarīgākās pazīmes, kas piemīt avotvalodas juridiskajam terminam, tas apzīmē vienu un to pašu parādību. Daļēja ekvivalence piemīt, kad terminam avotvalodā piemīt visas mērķvalodas termina pazīmes, bet mērķvalodas terminam ir visas galvenās pazīmes, taču atšķiras lietojuma nianšes, kuras parasti tulkotājs var atrisināt paplašinot tulkojumu ar paskaidrojošiem vārdiem. Savukārt nulles ekvivalence ir gadījumā, kad avotvalodas terminam piemīt visas pazīmes no mērķvalodas termina, savukārt mērķvalodas terminam ir tikai daļa vai nav nevienas avotvalodas pazīmes. Ņemot vērā, ka juridiskajos tekstos nedrīkst pieļaut terminu izlaidumus, tad tulkotājam ir jāspēj avotvalodas terminu pārfrāzēt vai arī sniegt zemsvītras paskaidrojumu, saglabājot oriģinālu. Lai spētu mērķvalodā neesošu terminu pārfrāzēt, tulkotājam ir labi jāpārvalda gan mērķvalodas, gan avotvalodas tiesību sistēmas, atsaucoties uz pirmīt minēto juridisko teksta tulkotāja profilu, jo bez šādām zināšanām var būt grūti pareizi sniegt precīzu pārfrāzējumu.

Gan I. Zauberga, gan Žerārs Renē de Grūts (*Gerard-René de Groot*) sniedz līdzīgas stratēģijas kā tulkotājam rīkoties, ja nav atrodams terminam ekvivalents mērķvalodā. De Grūts piedāvā trīs iespējamus rīcības variantus: jā saglabā avottermins tekstam pievienojot zemsvītras piezīmi, kas kopējo teksta lasījumu var apgrūtināt; pārfrāzēšana, par kuru jau pirmīt tika minēts; neoloģisma jeb jaunvārda izveidošana (de Groot 2006, 428). Savukārt I. Zauberga min paskaidrojošo metodi, ko visbiežāk izmanto, ja lasītājs nav

nozares speciālists, attiecībā uz juridisko tulkošanu šo metodi var izmantot tikai tādā gadījumā, ja tulkotājs lieliski orientējas mērķvalodas tiesību sistēmā līdzīgi kā ar pārfrāzēšanu, jo bez ekvivalenta esošais termins ir jāpaskaidro ne tikai nespeciālistam saprotami, bet arī speciālistam nepārprotami. Otra metode ir transkripcija, kas ierobežo sapratni toties jomas ekspertam būs labāk saprotama, bieži mēdz būt situācijas, kur tulkotājs lemj izmantot paskaidrojošo ar transkripcijas metodi kopā. Trešā I. Zaubergas stratēģija ir kalkošana jeb jaunvārda izveidošana, ko visbiežāk izmanto saliktniem vai vārdkopterminiem, tieši vai burtiski pārtulkojot saliktnu daļas vai vārda leksēmu vienības (Zauberga 2016, 11).

Darba turpinājumā, analizējot gan tiesību aktu definētos terminus, gan tulkotājam problēmas radošos, atsauksies uz šajā apakšnodaļā minēto Šarčevičas funkcionālās ekvivalences sadalījumu, minot kādas kategorijas ekvivalence tam piemīt. Savukārt, kad konkrētam terminam nebūs iespēja rast ekvivalentu, tad, ja tas būs nepieciešams, tiks piedāvāts iespējams risinājums, pielietojot kādu no I. Zaubergas vai de Grūta piedāvātajām stratēģijām.

3. VDAR un APL terminu kontrastīvā analīze

Šī maģistra darba vajadzībām, lai veiktu pētījumu par Austrālijas Privātuma likumā un ES datu aizsardzības regulā izmantotajiem terminiem, ir izvēlēta analīzes metode, kur tiek salīdzināts atšķirīgais un kopīgais. Šāda pētniecības pieeja izriet no “kontrastīvās lingvistikas jeb sastatāmās valodniecības, kas ir valodniecības apakšnozare, kurā neatkarīgi no valodu radniecības salīdzinošā aspektā pēta divu (retāk vairāku) valodu kopīgās un atšķirīgās pazīmes” (Laizāne 2015). Turpmāk gan lielākā uzmanība pievērsta tieši terminu un vārdkopterminu salīdzināšanai, mazāk citām valodas pazīmēm kā interpunkcijai, teikumu garumam un sintaksei. Iemesls tam ir gan maģistra darba autora interese tieši šajā aspektā, gan vispārīgais analizējamās informācijas apjoms, kas, ja liktu klāt vēl citus valodas aspektus, krietni pārsniegtu atļautā darba apjomu.

Gandrīz katram tiesību aktam ir pants, kuru tā autori ir veltījuši definētiem terminiem. Ņemot vērā, ka gan ES VDAR, gan Austrālijas PL ir veidoti, lai sargātu iedzīvotāju privātumu, lai to dati netiktu izmantoti ļaunprātīgos vai komerciālos nolūkos, bez to īpašnieku ziņas, tad ir tikai pieņemami salīdzināt tos terminus, vārdkopterminus un to definīcijas, lai redzētu atšķirības vai kopīgo.

Taču Austrālijas PL šo terminu ir krietni vairāk nekā Eiropas regulai, līdz ar to pēc salīdzinājuma, autors ir izvēlējis ekscerpēt APL juridiskos terminus un sagrupēt tos trīs grupās – Austrālijas tiesību aktu nosaukumi, amatu nosaukumi un personu apzīmējumi, Austrālijas tiesību sistēmai raksturīgie termini. Pēc tam izmantojot gan tiesību akta sniegtās definīcijas, gan norādes uz citiem tiesību aktiem, gan *IATE*, gan *LZA* terminoloģijas datubāzes, gan citus Eiropas un Latvijas tiesību aktus, sniegt šiem terminiem un vārdkopterminiem atbilstošus tulkojumus latviešu valodā. Ja kādam terminam nebūs iespējams rast tulkojumu latviešu valodā nevienā no izmantotajiem palīglīdzekļiem, tad, turoties pie otrajā nodaļā aprakstītajiem juridiskās terminoloģijas principiem – terminam jābūt skaidram un nepārprotamam -, sniegt savu tulkojumu ar lēmuma pamatojumu. Šāda rezultāta sasniegšanai tiks izmantotas gan divvalodu, gan skaidrojošās vārdnīcas, gan, iespēju robežās, terminoloģijas komisijas vai Eiropas tiesas atzinumi, iespējams, arī konteksts, kur šis termins ir lietots citur.

3.1 Definēto terminu sastatāmā analīze

Eiropas VDAR tika veidota, lai aizsargātu fizisku personu pamattiesības un pamatbrīvības un jo īpaši to tiesības uz personas datu aizsardzību, kā jau darba pirmajā nodaļā tika minēts – regula ir ļoti jauna, līdz ar to tur izmantotā terminoloģija arī ir atbilstoša

mūsdienām, ne velti to sauc par šobrīd pasaulē spēcīgāko datu aizsardzības tiesību aktu, pēc kura parauga trešās pasaules valstis veido savus likumus²⁹. Definēto terminu sadaļa ir īsa, taču atrunājot būtiskāko regulā, lai nevienam tās lasītājam nerastos šaubas, kas ar konkrēto terminu tiek domāts. Savukārt APL ir gan termini saistīti ar datu aizsardzību (*personal information, de-identified, sensitive information, identifier, breach* u.c.), gan par kredītēšanu un finanšu datu aizsardzību (*commerical credit, consumer credit liability information, credit enhancement* u.c.), gan juridiskās nozares termini (*enforcement body, de facto partner, guarantee, retention period* u.c.), gan vispārīgi termini, kas atrunāti tā nozīmes sašaurināšanas vai paplašināšanas nolūkos (*record, purchase, child, parent, stepchild* u.c.), līdz ar to, iespējams, potenciāli liels skaits tulkošanas problēmu, kur nevar uzreiz rast ekvivalentu latviešu valodā.

Tālab turpmāk no APL ir ekscerpēti termini un vārdkoptermini atbilstoši nozarei vai zemāk minētajai kategorijai. Vispirms tiek konstatēts, vai visiem VDAR definētajiem terminiem ir ekvivalents APL, pēc tam tiek ekscerpēti APL termini, kas potenciālam tulkotājam var sagādāt problēmas, jo latviešu valodā nav atrodams vai ir grūti atrodams tulkojums, attiecīgi tam darba autors sniedz savu problēmas risinājumu ar paskaidrojumiem.

3.1.1 Tiesību aktu definētie termini

Skaidrības nolūkos būtu jāpaskaidro, ka šajā apakšnodaļas apakšnodaļā tiek salīdzināts VDAR ar APL, nevis otrādi, turpmāk darbā pamatteksts ir APL, līdz ar to šeit 3.1.1 tiek ņemts VDAR, no kura salīdzina 26 definētos terminus ar APL, lai konstatētu, vai Austrālijas tiesību aktā ir definēti tie paši termini, bet, ja tie nav definēti, tekstā tiek meklēts iespējams tāds pats vai līdzīgs termins, paskaidrojot vai konteksts ir līdzvērtīgs VDAR skaidrojumam un tādēļ uzskatāms par ekvivalentu.

Personas, ģenētiskie, sensitīvie, biometriskie un veselības dati

VDAR pirmais definētais termins ir “personas dati” jeb *personal data*. Salīdzinot ar direktīvu³⁰, kuru VDAR aizstāj, jaunā definīcija ir par 18 vārdiem garāka, proti, “personas datu” nozīme tiek paplašināta ar identifikatoriem³¹. Savukārt APL ir nevis *personal data*, bet gan *personal information* ar 37 vārdiem definīcijā, kas pēc savas būtības ir vairāk lakoniska, atgādinot Latvijas spēkā neesošā FPDAL likuma sniegto skaidrojumu, tas ir, ka personas dati “tā ir jebkāda informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisko

²⁹ EK preses relīze https://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-19-662_en.htm

³⁰ Direktīva 95/46/EK <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1995/46/oj/?locale=LV>

³¹ LV Portāls <https://ej.uz/j1ko>

personu.” VDAR definīcijā vēl tiek minēts, ka fiziska persona (*natural person*) turpmāk tekstā tiks saukta par datu subjektu (*data subject*), APL nekas tāds nav atrodams. APL ir definēts, ka *individual* (‘fiziska persona, indivīds, persona’³²) nozīmē *natural person* (‘fiziska persona’³³). Nekur citur APL, ne arī kādā citā ar personas datu aizsardzību saistītā Austrālijas tiesību aktā, nevar atrast *data subject* lietojumu.

Gan iepriekšējā rindkopā, gan turpmākajās tiks manīta viena konkrēta atšķirība starp VDAR un APL – Eiropa lieto “dati”, savukārt Austrālija “informācija”. Līdz ar to der uzdot jautājumu, vai starp datiem un informāciju drīkst likt vienādības zīmi. Saskaņā ar skaidrojošo vārdnīcu dati ir “ziņas (piemēram, fakti, skaitļi), kas raksturo ko, noder par pamatu secinājumiem” vai “skaitliska vai citāda informācija, ko apstrādā ar datoru”³⁴, savukārt informācija ir “ziņas, dati, zināšanu kopums”³⁵. Lai gan skaidri ne vienā, ne otrā tiesību aktā tas nav atrunāts, pamatā VDAR ar datiem saprot tādu informāciju, kas ir galvenokārt elektroniska, proti, ievadīta vai ģenerēta datorā vai jebkurā citā datus saturošā, radošā vai patērējošā ierīcē, savukārt APL zem “informācijas” ir gan elektroniskā, gan fiziska veida informācija. Austrālijai atsevišķa tiesību akta ar terminu “dati” nosaukumā nav, un ņemot vērā, ka APL ir nevis no jauna izveidots tiesību akts, kas aizstāj kādu pirms tam spēkā esošu instrumentu kā tas ir VDAR gadījumā, tad ir pamats uzskatīt, ka “dati” netiek APL izmantoti tik plaši kā VDAR galvenokārt tāpēc, jo tas Austrālijas likumdevējiem prasītu ievērojamu laiku to visu pārtaisīt, tālab kā jau tas darba 1. nodaļā minēts, APL ir veikti papildinājumi, kas rada šī likuma atbilstību mūsdienu vajadzībām. Atbildot uz jautājumu par vienādības zīmi, ja eiropietim Austrālijas atbildīgajām iestādēm būtu jātulko dokuments, kas satur terminus, piemēram, “ģenētiskie dati”, “personas dati”, “sensitīvi dati”, tad atbilstoši Austrālijas tiesību aktiem tulkotājam ir jāizmanto *information* savā tulkojumā, nevis *data*, līdz ar to būtu jāliek vienādības zīme.

Ģenētiskie dati (*genetic data*) un biometriskie dati (*biometric data*) VDAR ir atsevišķi atrunāti, abiem sniegtas definīcijas – 35 un 33 vārdu apjomā. APL šāda veida dati jeb informācija netiek definēta. Vārdkopa “ģenētiskie dati” APL kopumā parādās astoņas reizes, taču ne reizi netiek skaidri pateikts, kas ar to tiek domāts likuma ietvaros, salīdzinot ar VDAR. Savukārt biometriskie dati APL parādās tikai trīs reizes, līdzīgi kā ar ģenētisko informācija, arī biometriskā netiek atsevišķi definēta.

³² LZA termini: <http://termini.lza.lv/term.php?term=individual&lang=EN>

³³ IATE <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1572539134115/1>

³⁴ Dati: <https://tezaurs.lv/#/sv/dati>

³⁵ Informācija: <https://tezaurs.lv/#/sv/inform%C4%81cija>

Veselības dati (*data concerning health*) Eiropas VDAR ir definēta 25 vārdos. Atšķirībā no ģenētiskajiem un biometriskajiem datiem, veselības dati APL tiek definēti likuma apakšpunktā 6FA zem *health information* 129 vārdos. Atšķirības definīcijās ir aspektā, ka APL min iespējami visus gadījumus, kas var arī ietilpt zem veselības datiem, proti, orgānu transplantācijai nepieciešamā informācija, ģenētiskās informācijas nodošana par radniekiem, ja ir tāda nepieciešamība, personiskā informācija, ja tā ir nepieciešama veselības pakalpojumu sniedzējiem. Taču APL neparādās termins “garīgā veselība” (*mental health*), kas ir vērā ņemams izlaidums, bet ne tāds, lai nevarētu vilkt vienādības zīmi starp VDAR veselības datiem un APL *health information*.

Sensitīvi dati (*sensitive data*) nav atrunāti VDAR definēto terminu sadaļā, savukārt APL tas ir ticis darīts, šī ir vienīgā atkāpe no apakšnodaļas ievadā minētās kārtības. Saskaņā ar VDAR par sensitīviem (pastiprināti jūtīgs – skaidr.³⁶) tiek uzskatīti personas dati, kuri atklāj politisko viedokli, reliģisko un filosofisko pārliecību; dalību tirdzniecības biedrībās; ģenētiskie un biometriskie dati, ar kuriem var identificēt personu; veselības dati un dati, kas saistīti ar personas seksuālo dzīvi vai seksuālo orientāciju³⁷. Vienīgā atšķirība ar APL ir tā, ka APL pie sensitīvo datu kategorijas ietilpina personas sodāmības vēsturi, VDAR par to nekas nav minēts.

Darbību izsakoši termini

Nākamo terminu kategoriju var vienkārši nosaukt par darbības vārdiem, kas ir saistīti ar datiem. No septiņiem definētajiem darbību izsakošajiem terminiem VDAR, tikai divi ir nosacīti definēti APL, proti, piekrišana (*consent*) un personas datu aizsardzības pārkāpums (*personal data breach*). Piekrišana VDAR ir definēta ar 30 vārdiem, skaidri atrunājot kas ar to tiek saprasts regulā, savukārt APL pat skaidri nesniedz definīciju, tas tiek minēts zem definēto terminu panta, taču netiek tieši sniegts šī vārda skaidrojums. Tālāk likumā tā lietojums atbilst VDAR definīcijai, līdz ar to pastāv tuva ekvivalence, taču definējums gan nav tiešs un nepārprotams. Līdzīgu spriedumu var teikt par personas datu pārkāpumu, APL šāds vārdu salikums nav atrodams, taču ir definēts *breach* (‘pārkāpums’) un *eligible data breach*, kuram VDAR tulkojumu nevar atrast. Konkrēti problēmas ar *eligible data breach* rada vārds *eligible* – tulkot to vai netulkot. VDAR *eligible* parādās tikai vienu reizi, taču tulkojumā skaidru tā tulkojumu nevar rast:

whether and, if so, for how many terms the member or members of each supervisory authority is **eligible** for reappointment;

³⁶ Tezaurs: <https://tezaurs.lv/#/sv/sensit%C4%ABvs>

³⁷ Par sensitīviem datiem: <https://ej.uz/k8p1>

Tulkojums:

to, vai katras uzraudzības iestādes locekli vai locekļus var atkārtoti
iecelt amatā un, ja var, tad uz cik pilnvaru termiņiem;

Tiešs *eligible* tulkojums ir “piemērots, pieņemams, atbilstīgs, ar tiesībām (uz)”³⁸. Aplūkojot IATE³⁹ sniegtos *eligible* tulkojumus, nākas secināt, ka tā tulkojums ir galvenokārt atkarīgs no saistītā lietvārda vai darbības vārda, proti, tiek izmantots *piemērots; attiecināms; atbilstīgs; tiesīgs* vai izlaists vispār. Aplūkojot APL sniegto definīciju (3C. daļas 26WE. punktā), tad nākas secināt – ar *eligible data breach* tiek domāts tāds datu aizsardzības pārkāpums, kas ir konstatējams un neapstrīdami pierādāms, tāds, kas ir faktiski noticis. Tādējādi minēto vārdkopterminu var, iespējams, tulkot kā “faktisks datu aizsardzības pārkāpums” vai, ja iepriekš vai turpmāk tekstā tiek skaidri atrunāts, ka pārkāpums ir tiešām noticis, izlaižot *eligible* tulkošanu vispār un atstājot “datu aizsardzības pārkāpums”.

Attiecīgi pārējie darbību izsakošie VDAR termini - apstrāde (*processing*); apstrādes ierobežošana (*restriction of processing*); pārrobežu pārstrāde (*cross-border processing*) APL nav definēti, taču tie tiek likumā izmantoti tādā pašā nozīmē⁴⁰ kā regulā, tostarp arī pseidonimizācija (*pseudonymisation*), par kuru tiks rakstīts nākamajā apakšnodaļas apakšnodaļā. Vienīgi izņēmums ir profilēšana (*profiling*), kas APL neparādās vispār. Saskaņā ar VDAR profilēšana ir automatizēta datu apstrāde, taču pat šāds vai līdzīgs vārdu salikums APL nav. *Automated* (‘automātisks’) ir likumā minēts tikai vienu reizi saistībā ar biometrisku datu pārbaudi un identificēšanu, taču ne apstrādi. Līdz ar to, ja tulkotājam nāktos Austrālijas lasītājam šādu terminu tulkot, tad obligāti būtu jāpievieno atsauce uz VDAR un tā dotais skaidrojums.

Citi APL esošie VDAR definētie termini

Turpmāk uzskaitītie VDAR termini ir atrodami APL: saņēmējs (*recipient*); trešā persona (*third party*); uzņēmums (*enterprise*); uzņēmumu grupa (*group of undertakings*).

Vajadzētu izcelt terminu “uzņēmums” (*enterprise*), jo *enterprise* APL tekstā nav lietots. APL, lai izteiktos par “uzņēmumu” VDAR izpratnē, tiek lietoti vairāki termini, savukārt VDAR tiek lietots latviešu tulkojumā tikai “uzņēmums”, bet angļu versijā – *enterprise*, ne *company*, ne *business*, ne kādi citi sinonīmi neparādās. Lai no latviešu valodas tulkotu Austrālijas lasītājam, tad tulkotājam būtu jāizmanto šādi tulkojumi, kas saskaņā ar angļu skaidrojošo vārdnīcu atbilst VDAR sniegtajam “uzņēmums” skaidrojumam un ir atrodami tiesību aktā: ja avottekstā tiek runāts par lielu uzņēmumu, kuram juridiskā forma

³⁸ LZA termini: <http://termini.lza.lv/term.php?term=eligible&list=&lang=&h=>

³⁹ *eligible* tulkojumi: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1572721728097/1>

⁴⁰ Datu vākšana, glabāšana, modificēšana, izguve un citas operācijas ar datiem.

ir akciju sabiedrība, tad tulkotājam jāizmanto *incorporated company* ('akciju sabiedrība'⁴¹). Ja tiek rakstīts par mazāku sabiedrību (saskaņā ar Austrālijas likumu par mazu uzņēmumu uzskata sabiedrību, kuras apgrozījums ir mazāks par diviem miljoniem Austrālijas dolāru⁴²), tad *small business* ('mazs uzņēmums, sīkuzņēmums'⁴³) ir vēl viens lietojums APL. Vēl trešais iespējamais tulkojums ir *body corporate* (juridiska persona⁴⁴), ja tulkojumā nav vajadzības norādīt ne uzņēmuma lielumu, ne arī saimnieciskās darbības formu.

Lai gan APL tiek lietots termins *undertaking*, nevar apgalvot, ka ar tādu pašu nozīmi kā VDAR. Eiropas regulā *undertaking* izmanto pārsvarā vārdkopā, proti, *group of undertakings* ('uzņēmumu grupa') formā, dažviet arī atsevišķi, taču viscaur regulā termins paliek ar vienu nozīmi un gramatisko formu, proti, kā lietvārds. Savukārt APL to lieto gan kā lietvārdu, gan kā darbības vārdu, ne reizi netiek izmantots kādā vārdkopā, turklāt neviens no lietojuma kontekstiem neļauj nonākt pie secinājuma, ka tas ir jātulko kā "uzņēmums". Latviešu valodā *undertaking* var tulkot, neskaitot jau minēto, kā "saistības, uzņēmējspējas, garantija, pasākums, uzdevums"⁴⁵ vai kā darbības vārdu "uzsākt, uzņemties, apņemties, garantēt"⁴⁶. APL visbiežāk *undertaking* ir lietots kā "saistības", piemēram, tekstā šis termins 14 reizes (no 36) manāms šādā savienojumā "[...] business or undertaking [...]" vienskaitļa un daudzskaitļa formā, kur "saistības" būtu piemērots tulkojums, savukārt kā darbības vārds *undertaking* lieto kā "uzsākt", piemēram, "undertaking research into" ('uzsākt pētījumu par'), "undertaking educational programs" ('uzsākt izglītojošas programmas') vai "undertaking credit enhancement" ('uzsākt kredīta palielināšanu'), kur APL tas šādi ir lietots četras reizes.

Recipient APL ir izmantots tādā pašā nozīmē kā VDAR, proti, "saņēmējs", taču APL definēto terminu sadaļā šis termins nav tulkots atsevišķi, bet gan kā vārdkopa, respektīvi, *affected information recipient*, *overseas recipient* un *file number recipient*. Ne LZA, ne IATE terminoloģijas datubāzēs, ne VDAR tiesību aktā nav atrodamas šādas vārdkopas. APL nav skaidri definēts, kas tieši ir *affected information*, par *affected information recipient* APL saprot kā hipotekārā kredīta apdrošinātājs (*mortgage insurer*), tirdzniecības kredīta apdrošinātājs (*trade insurer*); ar kredītiestādi saistīta juridiskā persona (*a related body corporate of the credit provider*) vai kredītiestādes darbinieks (*a person who is processing an application for credit*). Divvalodu vārdnīcā *affected* ir tulkots kā "ietekmēts; iespaidots;

⁴¹ A/S: <http://termini.lza.lv/term.php?term=incorporated%20company&lang=EN>

⁴² Mazs uzņēmums AUS: <https://asic.gov.au/for-business/small-business/>

⁴³ Small business: <http://termini.lza.lv/term.php?term=small%20business&lang=EN>

⁴⁴ Body corporate: <http://termini.lza.lv/term.php?term=body%20corporate&lang=EN>

⁴⁵ Undertaking¹: <http://termini.lza.lv/term.php?term=undertaking&lang=EN>

⁴⁶ Undertaking²: <https://translate.tilde.com/lv/>

afektēts”⁴⁷, bet VDAR vēl var atrast tulkojumu “skarts”. Ņemot vērā APL sniegtos *affected information recipient* skaidrojumus, iespējams, pieņemams risinājums būtu “apstrādājamās kredītinformācijas saņēmējs”, jo saņemta netiek jebkāda informācija, bet gan tāda, kas tiešā veidā ir saistīta ar kredīta piešķiršanu un kuru attiecīgā iestāde vai persona “apstrādās”. Lēmums netulkot *affected* pamatojams ar cita īpašības vārda labāku atbilstību, jo VDAR *affected* ir lietots galvenokārt saistībā ar datu aizsardzības noteikumu pārkāpumiem vai šo pārkāpumu dēļ cietušām personām, arī APL *affected* galvenokārt ir lietots ar minēto vārdkopu, turklāt APL vārds *processed* (‘apstrādāts’) netiek izmantots vispār, savukārt VDAR to lieto 61 reizi, ņemot vērā vārdkoptermiņa nozīmes jēgu un mērķi, piedāvātais risinājums var tikt uzskatīts par atbilstošu.

VDAR termins *overseas* netiek lietots vispār, lai izteiktos par ārpus Savienības saistītiem jautājumiem izmanto *international*, *outside* un *foreign*. APL *overseas* ir definēts kā teritorijas, kas atrodas ārpus Austrālijas un tai saistošajām teritorijām. IATE *overseas* tulkojumi ir “aizjūras, ārējs, starptautisks”⁴⁸, divvalodu vārdnīcās vēl ir tulkojums “ārzemju”⁴⁹. Ņemot vērā APL sniegto vārdkoptermiņa skaidrojumu, pieņemams tulkojums būtu “ārzemju saņēmējs”. Arī *file number recipient* VDAR nav atrodams, IATE ir tikai viens šķirklis, kur *file number* tulkots kā “lietas numurs”⁵⁰, savukārt LZA ir krietni atbilstošāks risinājums, proti, tur *file number* pats par sevi nav, bet gan kā *tax file number*⁵¹. Aplūkojot APL sniegto skaidrojumu un gadījumus, kur to izmanto, turklāt meklējot atsevišķi *file number* uzreiz sanāk atrast Austrālijas valdības vietni par nodokļiem, nodokļu politiku un nodokļu termiņiem⁵². Līdz ar to LZA sniegtais tulkojums ir atbilstīgs šai situācijai, respektīvi, *file number recipient* jātulko kā “nodokļu maksātāja numura saņēmējs”. Vārdkopterminu “trešā persona” abos tiesību aktos izmanto vienādi.

APL neesošie VDAR definētie termini

Kā jau iepriekš minēts, tad jaunākais APL papildinājums ir veikts 2019. gada 13. augustā, vairāk nekā trīs gadus pēc VDAR pieņemšanas Eiropas Parlamentā un vairāk nekā gadu pēc tā stāšanās spēkā visā Eiropas Savienībā, taču, neskatoties uz šo laika starpību, APL ir izlaisti daži VDAR termini un vārdkoptermini, kuriem mūsdienu privātumu regulējošajos tiesību aktos būtu jābūt neatkarīgi no kontinenta vai tiesību sistēmas.

⁴⁷ Affected: <https://translate.tilde.com/lv/>

⁴⁸ Overseas¹: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1573391943311/1>

⁴⁹ Overseas²: <https://translate.tilde.com/lv/>

⁵⁰ File number¹: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1573393110676/1>

⁵¹ File number²: <http://termini.lza.lv/term.php?term=tax%20file%20number&lang=EN>

⁵² File number³: <https://www.ato.gov.au/Individuals/Tax-file-number/>

APL neesošie VDAR definētie termini un vārdkoftermini ir šādi: kartotēka (*filing system*); pārzinis (*controller*); apstrādātājs (*processor*); galvenā uzņēmējdarbības vieta (*main establishment*); uzraudzības iestāde (*supervisory authority*); attiecīgā uzraudzības iestāde (*supervisory authority concerned*); saistošie uzņēmuma noteikumi (*binding corporate rules*); būtisks un motivēts iebildums (*relevant and reasoned objection*); informācijas sabiedrības pakalpojums (*information society service*); starptautiska organizācija (*international organisation*).

VDAR vārdkoftermins “starptautiska organizācija” parādās 75 reizes, atrunājot noteikumus un kārtību attiecībā uz ES iedzīvotāju datu apstrādi, minot datu drošībai veicamos pasākumus, pārziņu un datu saņēmēju tiesības un pienākumus, kad ES iedzīvotāju dati tiek nosūtīti uz starptautiskajām organizācijām, piemēram, NATO un ANO. Savukārt APL šāds vārdkoftermins nav atrodams vispār. VDAR šis vārdkoftermins gandrīz visos gadījumos ir atrodams kopā ar citu vārdkofterminu “trešā valsts” (*third country*), kas arī APL nav lietots. Vēloties pārbaudīt, vai Austrālija ar “starptautiska organizācija” saprot to pašu ko ES, der atvērt 1963. gada Starptautisko organizāciju (privilēģiju un imunitāšu) likumu⁵³, kur ir sniegta šī vārdkoftermina definīcija Austrālijas likumdevēju izpratnē. Tā nav tieši līdzīga VDAR sniegtajai, taču ļauj lasītājam un tulkotājam noprast, ka runā par vienu un to pašu.

“Informācijas sabiedrības pakalpojums” ir vienīgais vārdkoftermins VDAR, kam nav sniegta definīcija attiecīgajā tiesību aktā, bet gan ir norādīta atsauce uz direktīvu 2015/1535⁵⁴. Šajā vārdkofterminā ar “pakalpojumiem” saprot pakalpojums, ko parasti sniedz par atlīdzību no attāluma, ar elektroniskiem līdzekļiem un pēc pakalpojumu saņēmēja individuāla pieprasījuma. Austrālijas tiesību aktos šādu pakalpojumu definīciju nevar atrast, meklējot pēc attiecīgā vārdkoftermina internetā iespējamu atsauci kādā vietnē par šādiem pakalpojumiem arī neizdodas neko uzmeklēt. Viena vietne, informējot par bērnu datu aizsardzību⁵⁵, min “informācijas sabiedrības pakalpojumus”, ko rakstā papildina ar no minētās direktīvas esošu definīciju un atsaucas arī uz VDAR. Attiecīgi šādai pat pieejai būtu jābūt tulkotājam, ja nāktos tulkot Austrālijas auditorijai kādu ES rakstu ar šādu vārdkofterminu tā saturā.

Termins *objection* (‘iebildums’) APL nav atrodams, tāpēc nav pārsteidzoši neatrast VDAR definēto vārdkofterminu “būtisks un motivēts iebildums” (*relevant and reasoned objection*) Austrālijas tiesību aktā. VDAR ar to saprot iebildumu “lēmuma projektam par to,

⁵³ International organisation act: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2019C00258>

⁵⁴ 2015/1535 direktīva: <https://ej.uz/2tbr>

⁵⁵ Information society service in AU: <https://ej.uz/iidh>

vai šī regula ir pārkāpta, vai par to, vai iecerētā darbība attiecībā uz pārzini vai apstrādātāju atbilst šai regulai, skaidri parādot to risku nozīmīgumu.” Tomēr tas nenozīmē, ka APL nav šī vārdkoptermina ekvivalenta. Austrālijas tiesību aktā ir definēts *APP complaint* (‘APP sūdzība’⁵⁶), ar ko saprot “sūdzību par kādu praksi vai rīcību, kas, ja tiek pierādīta, ir personas privātuma pārkāpums, jo tiek pārkāpts kāds no Austrālijas Privātuma principiem”. Jāatgādina, ka, ja Eiropai VDAR pēc būtības nosaka datu aizsardzības kārtību un noteikumus, proti, kā datus uzglabāt, apstrādāt un nosacītos gadījumos koplietot, tad APL šie punkti tika atsevišķi ietverti APL pielikumā “Austrālijas Privātuma principi”. Jāmin arī, ka VDAR “iebilduma” apzīmētājs “būtisks” (*relevant*) APL ir atrodams, savukārt “motivēts” (*reasoned*) nav. Turklāt APL “sūdzības” (*complaints*) netiek apzīmētas ar īpašības vārdu, bet gan ar lietvārdu, proti, norāda par ko tiek veikta sūdzība, vai tā būtu APP, vai nodokļu maksātāja numura⁵⁷, vai kāda cita.

Šajā nodaļā jau noskaidroja kā VDAR un kā APL tulko terminu “uzņēmums”. VDAR vārdkoptermini “galvenā uzņēmējdarbības vieta” (*main establishment*) un “saistošie uzņēmuma noteikumi” (*binding corporate rules*) ir divi definētie termini, kur viena no vārdkopas sastāvdaļām ir “uzņēmums” un kas nav atrodami Austrālijas tiesību aktā. APL terminu *establishment* lieto piecas reizes, taču nevienu reizi kā “uzņēmējdarbības vieta”, bet gan kā darbības vārdu “izveidošana⁵⁸”. VDAR ar šo vārdkopterminu saprot vietu, kur pieņem lēmumus par datu apstrādes nolūkiem un līdzekļiem (attiecībā uz pārzini) un kur notiek galvenās apstrādes darbības saistībā ar apstrādātāja uzņēmējdarbības vietas darbībām (attiecībā uz apstrādātāju), ja uzņēmējdarbības vietas atrodas vairāk nekā vienā dalībvalstī. Austrālijas tiesību aktā ekvivalenta vārdkoptermina nav, lai gan Austrālijai ir federālas teritorijas, kuras varētu salīdzināt ar ES dalībvalstīm tādā izpratnē, ka tajās mēdz būt tiesību akti, kuri nav citās teritorijās, vienā teritorijā esošs uzņēmums var apstrādāt citai teritorijai piederošu personu datus, līdz ar to būtu svarīgi definēt un noteikt vietu, kuru uzskata par galveno uzņēmējdarbības vietu, kur tiek apstrādāti dati un pieņemti lēmumi saistībā ar to nākotni. APL var atrast aprakstošu apzīmējumu vietai, kuru VDAR saprot ar *main establishment*, proti, *has its central management and control in Australia or an external territory* (‘galvenā pārvaldes un kontroles vieta ir Austrālijā vai kādā ārējā teritorijā’), līdz ar to tulkojot kādu ES tekstu Austrālijas auditorijai un izmantojot vārdkopterminu “galvenā uzņēmējdarbības vieta”, noteikti būtu jāpieliek paskaidrojums, ko ar to saprot ES. “Saistošie uzņēmuma noteikumi” ir pamatā tas, ko interneta vietnēs saprot ar “privātuma politiku”,

⁵⁶ Complaint: <http://termini.lza.lv/term.php?term=complaint&lang=EN>

⁵⁷ Tax file number complaint: definēts vārdkoptermins APL

⁵⁸ Establishment: <http://termini.lza.lv/term.php?term=establishment&lang=EN>

proti, tās ir personas datu aizsardzības vadlīnijas, kuras stingri ievēro pārzinis un apstrādātājs. Lai gan APL nav attiecīgais VDAR vārdkoptermins definēts, tur ir *APP privacy policy* ('APP privātuma politika') definēts, kas ir "kārtība kādā uzņēmums pārvalda personisko informāciju". Lai gan VDAR vārdkopa "privātuma politika" (*privacy policy*) nav, tulkojot ES tekstu Austrālijai der pievienot piebildi, ka "saistošie uzņēmuma noteikumi" ir ES tas pats, kas Austrālijā "APP privātuma politika".

"Uzraudzības iestāde" (*supervisory authority*) ir neatkarīga publiska iestāde, ko dalībvalsts izveidojusi, lai pārraudzītu regulas piemērošanu. Šī darba pirmajā nodaļā jau rakstīja, ka Latvijā tā ir "Datu valsts inspekcija". Attiecīgi APL nav ne *supervisry authority* atrodams, ne *supervisory authority concerned* ('attiecīgā uzraudzības iestāde'), taču ir definēts *Commissioner* ('Komisārs'⁵⁹) ar atsauci uz 2010. gada Austrālijas Informācijas komisāra likumu⁶⁰. Gan minētajā likumā, gan APL ir norādīts (likuma IV daļa), ka Informācijas komisāra un tā biroja pārziņā ir tie paši pienākumi un uzdevumi, kas ir ES uzraudzības iestādēm. Attiecīgi Austrālijā šo iestādi sauc par *Office of the Australian Information Commissioner*⁶¹ ('Austrālijas Informācijas komisāra birojs'). Turklāt Austrālijā ir viens Komisārs⁶² visai valstij un visām tās federālajām teritorijām, līdz ar to VDAR vārdkoptermins "attiecīgā uzraudzības iestāde" ir bez jebkāda ekvivalenta APL. Attiecīgais situācijas risinājums ir kā iepriekšējos gadījumos – pievienot zemsvītras atsauci ar paskaidrojumu, kas ar to tiek saprasts VDAR, ja būtu jātulko šāds vārdkoptermins Austrālijas auditorijai.

APL netiek atsevišķi definēts "pārzinis" (*controller*) un "apstrādātājs" (*processor*), par to arī raksta Austrālijas starptautisko attiecību institūts⁶³ un vairāki Austrālijas avoti⁶⁴, kad tikko stājās spēkā VDAR. Tulkojot ES tekstu Austrālijai, tulkotājam noteikti būtu jāpievieno zemsvītras paskaidrojums katram no terminiem. Tomēr būtu svarīgi minēt faktu, ka "apstrādātāja" termina definīcijai ir daļēja līdzība ar APL terminu *holds* ('piederēt, pārvaldīt, glabāt, uzglabāt, saturēt'⁶⁵), proti, *an entity holds personal information if the entity has possession or control of a record that contains the personal information* ('iestāde pārvalda personīgu informāciju, ja iestādes rīcībā vai pārziņā ir dokuments, kas satur personīgo informāciju'), savukārt VDAR šī definīcija terminam "apstrādātājs" ir sniegta

⁵⁹ Commissioner: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1574090273472/1>

⁶⁰ Informācijas komisāra likums: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2010A00052>

⁶¹ Komisāra birojs: <https://www.oaic.gov.au/>

⁶² Šobrīd tā ir Andžilīna Falka (*Angelene Falk*).

⁶³ Austrālijas Starptautisko attiecību Institūts: <https://ej.uz/wfhp>

⁶⁴ Vadlīnijas Austrālijas uzņēmumiem: <https://ej.uz/q1zv>

⁶⁵ Holds: <https://ej.uz/vtb5>

šādi: “fiziska vai juridiska persona, publiska iestāde, aģentūra vai cita struktūra, kura pārziņa vārdā apstrādā personas datus”. Attiecīgi APL skaidri nedefinē to personu vai iestādi, kuras rīcībā ir pārziņa dati, proti, izmantojot terminu “apstrādātājs”, bet gan norāda, ka tā ir jebkura fiziska vai juridiska persona, kuras rīcībā ir apstrādājami personu dati.

Par jebkādiem strukturētiem personas datu kopumiem, kas ir pieejami saskaņā ar konkrētiem kritērijiem, proti, kartotēkām (*filing systems*) APL nekas nav minēts, turklāt arī Austrālijas valdības izdotajās VDAR vadlīnijās⁶⁶ *filing system* ir minēts trīs reizes, taču bez sniegtas definīcijas un atsauces uz VDAR, kas ar to tiek domāts. Līdz ar to tulkoņam tulkojot kādu ES tekstu Austrālijas auditorijai, lai gan ne oficiālajās vadlīnijās, ne APL nekas nav atrodams, būtu jāmin atsauce vai, ja vieta to atļauj, paskaidrojums, kas VDAR izpratnē ir “kartotēkas”.

Virspusēji salīdzinot VDAR un APL, nonāk pie secinājuma, ka no 26 definētajiem VDAR terminiem un vārdkopterminiem tikai 10 nav atrodami Austrālijas tiesību aktā. Izlasot nupat rakstīto par “APL neesošajiem VDAR definētajiem terminiem” tomēr nākas atzīt, ka neesošo ir vēl mazāk, jo, padziļināti izpētot APL, var atrast terminus un vārdkopterminus, kas pēc definīcijas vismaz daļēji atbilst Eiropas regulā minētajam. Un tomēr arī APL pilnībā izlaistos tulkoņš var tulkojumā minēt ar paskaidrojumu zemsvītras formā vai ideālā gadījumā paskaidrojuma formā līdzās Austrālijas auditorijai nezināmajam vārdam vai vārdkopai.

Turpmāk no APL tiks ekscerpēti dažādi juridiskās nozares termini ar neesošu tulkojumu latviešu valodā, sagrupēti nelielās grupās un piedāvāti iespējami to tulkojumi ar paskaidrojumiem.

3.1.2 Juridiskās nozares termini

Salīdzinot divu kontinentu tiesību aktus, atšķirības ir neizbēgamas, turklāt pat sastatot vienas jomas tiesību aktus, ko jau uzskatāmi parādīja iepriekšējā apakšnodaļa apakšnodaļa. Tagad gan būtu svarīgi pievērsties potenciālo tulkošanas problēmu apskatei, jo kā jau darba ievadā ir minēts, šis maģistra darbs ir iecerēts kā iespējams palīgīdzeklis tulkoņam, kuram ir uzdots angļu latviešu vai latviešu angļu virzienos tulkot ar privātumu saistītus dokumentus. Līdz ar to turpinājumā ir ekscerpēti vairāki termini un vārdkoptermini no APL, kas ir sagrupēti, autora ieskatos, loģiskās grupās un kuriem latviešu valodā nav atrodams vai ir daļēji pieejams tulkojums, un, izmantojot vairumu no pieejamajiem resursiem, tiek piedāvāts risinājums ar paskaidrojumiem. Ņemot vērā, ka terminus ekscerpē

⁶⁶ VDAR vadlīnijas: <https://ej.uz/asuf>

no tiesību akta, tad tos visus var pieskaitīt pie juridiskās nozares, kaut arī daži, iespējams, varētu šķist piederam pie finanšu vai kādas citas jomas.

Autora sniegtās terminu un vārdkopterminu grupas ir Austrālijas tiesību sistēmai raksturīgie termini, amatu nosaukumi un personu apzīmējumi un Austrālijas tiesību aktu nosaukumi. Ja pirmās divas grupas satur terminu un vārdkopterminu analīzi tradicionālā izpratnē, tad trešo grupu autors strukturē sniedzot ne tikai iespējamo tiesību akta tulkojumu, bet arī piemeklējot pēc būtības līdzīgu Latvijas tiesību aktu ar paskaidrojumu.

Austrālijas tiesību aktu nosaukumi

Salīdzinot ar VDAR, tad APL ir relatīvi liels skaits ar atsaucēm uz dažādiem Austrālijas tiesību aktiem. Lai gan neviens no tiem nav tulkots latviešu valodā, daļai var gandrīz uzreiz iedomāties tulkojumu un ekvivalentu latviešu valodā un Latvijas tiesību aktos, kas iespēju robežās palīdz pārliecināties par tulkojuma pareizību, taču tā nav ar visiem Austrālijas likumu nosaukumiem. Austrālijas likumu nosaukumi ir ekscerpēti, jo daļai no tiem nav tieša atbilde latviešu valodā un jo tie var radīt potenciālas problēmas tulkošanai, kā arī katram APL minētajam likumam ir piemeklēts atbilstošs Latvijas⁶⁷ tiesību akts.

Problēmas noteikti nerada un ar tuvu ekvivalenci nosaucami tiesību aktu nosaukumi ir *Freedom of Information Act 1982* (1982. gada Informācijas atklātības likums), kuram ekvivalents latviešu valodā būtu Informācijas atklātības likums⁶⁸, *Public Sector Management Act 2000* (2000. gada Valsts pārvaldes likums), kam Latvijā līdzīgs likums ir Valsts pārvaldes iekārtas likums⁶⁹, un *Crimes Act 1914* un *Criminal Code*, kuri abi būtu saistāmi ar Krimināllikums⁷⁰, taču atsevišķi tulkojami attiecīgi kā “1914. gada Krimināllikums” un “Kriminālkodekss”. Skaidrības nolūkos noteikti jāmin, ka *Crimes Act 1914* ir noziegumu un to sodu uzskaitījums valsts pārvaldē un valstiskā mērogā, savukārt *Criminal Code* ir visu Austrālijas likumpārkāpumu kopums – to veidu un sodu uzskaitījums.

Sarežģītības rada pārējie Austrālijas likumu nosaukumi. Piemēram, *Healthcare Identifiers Act 2010*⁷¹. Ne Latvijas, ne Eiropas tiesību aktos vārdkopu *healthcare identifiers* nevar atrast, Austrālijā tas ir unikāls pacienta identifikācijas numurs. Minētā Austrālijas likuma mērķis ir gādāt, lai saņemtā veselības aprūpe atbilst pacienta veselības informācijai,

⁶⁷ Latvijas nevis ES tiesību akti ir lietoti, jo ES ir plašāki un aprakstošāki to nosaukumos, savukārt Latvijas ir koncentrētāki, līdz ar to veicina precīzāka tulkojuma atrašanu.

⁶⁸ Freedom of Information: <https://likumi.lv/ta/id/50601-informacijas-atklatabas-likums>

⁶⁹ Public sector law: <https://likumi.lv/doc.php?id=63545>

⁷⁰ Krimināllikums: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

⁷¹ HIA2010: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00239>

kura tiek izveidota, kad tiek nodrošināta veselības aprūpe, un to panāk ar attiecīga numura piešķiršanu katram pacientam. Analogs likums Latvijā nav, taču kaut ko attāli līdzīgu paredz Pacientu tiesību likums⁷² un Medicīnisko dokumentu lietvedības kārtība⁷³. Piedāvātais Austrālijas tiesību akta tulkojums būtu “2010. gada Veselības aprūpes pacientu identifikācijas numura likums”. Vēl viens ar veselības nozari saistīts likums ir *My Health Records Act 2012*⁷⁴, taču šis potenciālas tulkošanas problēmas nerada. Austrālijā ar šo likumu izveido un nodibina valsts mēroga sistēmu, lai ārstniecības personāls un iestādes var piekļūt pacienta informācijai, kad ir jānodrošina aprūpe. Latvijā līdzīgi tiesību akti būtu Noteikumi par vienoto veselības nozares elektronisko informācijas sistēmu⁷⁵ un Ārstniecības likums⁷⁶, attiecīgi ar pirmo likumu un līdzīgi kā ar minēto Austrālijas likumu Latvijā tika izveidoti e-veselības pakalpojumi. Austrālijas tiesību akta nosaukuma tulkojums būtu “2012. gada Manu veselības datu likums”.

*Fair Work Act 2009*⁷⁷ ir galvenais tiesību akts Austrālijā, kas nosaka darba devēja un darba ņēmēja savstarpējās attiecības, likumā ir skaidri atrunāti darba devēja un darba ņēmēja tiesības un pienākumi. Latvijā to visu reglamentē Darba likums⁷⁸. Vārdkopas *fair work* tulkojums ne Eiropas tiesību aktos, ne divvalodu vārdnīcās nav atrodamas, *fair and just working conditions* ir minēts Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kur tas tulkots kā “godīgi un taisnīgi darba apstākļi”⁷⁹. Līdz ar to piedāvātais likuma tulkojums būtu “1999. gada Godīga darba likums”.

*A New Tax System (Australian Business Number) Act 1999*⁸⁰ ir likums ar mērķi atvieglot komercsabiedrību saimnieciskās attiecības ar valdību, ko panāk ar elektroniska uzņēmuma reģistra izveidi, piešķirot katram uzņēmumam savu unikālo identifikācijas numuru, kas galvenokārt ir nodokļu iekasēšanas un uzskaites nodomu īstenošanai. Līdzīgs likums Latvijā būtu “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”⁸¹, kur 4. panta 2. punktā ir minēts Austrālijas tiesību akta mērķis. Iespējamais likuma tulkojums būtu “1999. gada Jaunās nodokļu sistēmas likums (Austrālijas uzņēmumu identifikācijas numurs)”.

⁷² Pacientu tiesību likums: <https://likumi.lv/ta/id/203008-pacientu-tiesibu-likums>

⁷³ MDLK: <https://likumi.lv/doc.php?id=132359>

⁷⁴ MHRA2012: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00313>

⁷⁵ NVVNEIS: <https://ej.uz/mrui>

⁷⁶ Ārstniecības likums: <https://likumi.lv/doc.php?id=44108>

⁷⁷ FWA2009: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00323>

⁷⁸ Darba likums: <https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>

⁷⁹ Fair work: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1576412313066/1>

⁸⁰ ANTS1999: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2016C00996>

⁸¹ PLRUR: <https://likumi.lv/ta/id/72847-par-latvijas-republikas-uznemumu-registru>

*Australian War Memorial Act 1980*⁸² likuma tulkojums ir sarežģītāks nekā sākumā varētu šķist. Tā mērķis ir izveidot padomi, kuras uzdevums būs uzturēt, pārvaldīt un izveidot pieminekļus karā kritušajiem un karu pārdzīvojušajiem, proti, kara veterāniem. *Memorial* ('piemineklis, memoriāls'⁸³) šajā gadījumā ir padomes nosaukums. Latvijā līdzīgs likums būtu "Par kultūras pieminekļu aizsardzību"⁸⁴, taču tas nav specifisks kara pieminekļiem kā ir Austrālijas gadījumā. Latvijas tiesību aktos tāda atsevišķa tiesību akta nav, bet ir "Latvijas Kara muzeja nolikums"⁸⁵ un "Latvijas Okupācijas muzeja likums"⁸⁶, kas cita starpā arī nodarbojas ar karā kritušo piemiņas godināšanu. Austrālijas tiesību akta iespējamais tulkojums būtu "1980. gada likums par Austrālijas kara veterānu piemiņas padomi".

*Law Enforcement Integrity Commissioner Act 2006*⁸⁷ ir Austrālijas tiesībsaizsardzības (*law enforcement*⁸⁸) likums, kura mērķis ir izskaust un izmeklēt korupciju tiesībsargu vidū, kā arī ar šo likumu tiek nodibināts amats, kura ieņēmējs šīs darbības pārrauga. Latvijas tiesību aktos līdzīgs likums būtu "Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums"⁸⁹, kas arī nosaka tiesisko darbību konkrētai iestādei, kuras pārziņā ir korupcijas izskaušana gan politiskā, gan tiesībsargu līmenī. Iespējamais likuma tulkojums būtu "2006. gada Pretkorupcijas komisāra likums". "Pretkorupcijas" nevis "tiesībsargu godprātības (*integrity*⁹⁰)" termina lietojums ir pamatojams ar to, lai skaidri un nepārprotami pateiktu šī likuma būtību, turklāt viens no "korupcija" skaidrojumiem ir "dienesta stāvokļa izmantošana savtīgos nolūkos"⁹¹, kas pamatā ir tiesībsargu negodprātīga rīcība.

*Regulatory Powers Act 2014*⁹² ir tiesību akts, ar kuru regulētājiestādes⁹³ (*regulatory agency*) uzrauga, izmeklē un ievieš tiesību aktus. Ar likumu tiek izveidoti mehānismi, kas, ieskaitot, bet ne tikai palīdz attiecīgajām iestādēm uzraudzīt, vai konkrēts likums tiek ievērots un piemērots, tas nosaka kā un cik lielus sodus jānosaka par likuma neievērošanu un nosaka kārtību kādā jāizmanto izpildraksti, lai ieviestu noteikumus. Latvijā līdzīgs tiesību akts būtu „Prokuratūras likums”⁹⁴, kas nosaka prokuratūras tiesības un pienākumus attiecīgā

⁸² AWMA1980: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2012C00043>

⁸³ Memorial: <https://translate.tilde.com/lv/>

⁸⁴ PKPA: <https://likumi.lv/ta/id/72551-par-kulturas-piemineklu-aizsardzibu>

⁸⁵ LKMN: <https://likumi.lv/ta/id/253650-latvijas-kara-muzeja-nolikums>

⁸⁶ LOML: <https://likumi.lv/doc.php?id=146475>

⁸⁷ LEICA 2006: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2019C00068>

⁸⁸ Tiesībsaizsardzība: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1575798980509/1>

⁸⁹ KNAB likums: <https://likumi.lv/doc.php?id=61679>

⁹⁰ Integrity: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1575800232312/1>

⁹¹ Korupcija: <https://tezauris.lv/#/sv/korupcija>

⁹² RP2014: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00359>

⁹³ Regulatory body: <http://termini.lza.lv/term.php?term=regulatory%20body&lang=EN>

⁹⁴ Prokuratūras likums: <https://likumi.lv/ta/id/57276-prokuraturas-likums>

likuma ietvaros, un prokuratūra ir tā tiesu varas institūcija kas patstāvīgi veic uzraudzību pār likumības ievērošanu. Attiecīgi Austrālijas likuma iespējamais tulkojums būtu “2014. gada Regulētājiestāžu pilnvaru likums”.

Likumu nosaukuma tulkojumu meklējumi parāda, cik būtiski ir juridisko tekstu tulkotājam orientēties aktuālajos tiesību aktos kā jau tas tika minēts 2.2 apakšnodaļā. Ne vienmēr līdzīgs tiesību akts mērķvalodā palīdz rast pieņemamu tulkojumu, jo bieži vien avotvalodas likuma nosaukums ir pilnībā citāds no mērķvalodas, piemēram, augstākminētajos piemēros neviens LR tiesību akta nosaukums nebija ekvivalents Austrālijas likuma nosaukumam. Tomēr pētniecības nolūkos un kā apstiprinājums 2.2 apakšnodaļai par tulkotāja kompetencēm šo ekscerpēto nosaukumu grupa ir bijusi būtiska.

Amatu nosaukumi un personu apzīmējumi

Austrālijas valsts iestāžu amatu nosaukumu tulkošana noteikti ir vesela maģistra darba vērts temats, taču zemāk ir ekscerpēti tieši APL minētie un atrodamie personu un amatu apzīmējumi, kur daži ir zināmi un iepriekš dzirdēti, taču citi, iespējams, nav vispār. Izmantojot divvalodu terminu datubāzes un skaidrojošās vārdnīcas, autors sniedz optimālos tulkošanas risinājumus.

Iespējams, tulkošanas problēmas neradoši amatu nosaukumi ir *Commissioner* un *Auditor-General*. Strādājot ar Eiropas tekstiem un lasot ziņas⁹⁵ par darbiem Eiropas Savienībā, tad *Commissioner* būs minēts visai bieži. LZA sniedz četrus šī termina tulkojumus, proti, “komisijas loceklis, valdības iestādes vadītājs, komisijas loceklis, pilnvarotais”⁹⁶. Savukārt IATE⁹⁷ vēl var atrast “komisārs”. APL termins *Commissioner* ir lietots, lai apzīmētu kādu “amatpersonu ar politiskām, administratīvām vai citām funkcijām”⁹⁸ vai tas būtu Policijas komisārs, Godprātības komisārs vai Informācijas komisārs. Savukārt *Auditor-General* ir, iespējams, mazāk dzirdēts vārdkoptermins latviešu lasītājam. Plašsaziņas līdzekļos var atrast “ģenerālprokuratūra, ģenerālpilnvara, ģenerālklauzula, ģenerālvienošanās” un dažus citus, bet “ģenerālauditors” nav. Arī LZA terminu datubāze un IATE nesniedz *Auditor-General* tulkojumu, toties Eiropas Savienības Tiesas spriedumos gan var atrast risinājumu. Līdzīgi kā ģenerāladvokāts netiek īpaši lietots latviešu valodā ārpus Eiropas Savienības konteksta, tāda pati situācija ir ar

⁹⁵ Valdis Dombrovskis: <https://ej.uz/3yvg>

⁹⁶ Commissioner¹: <http://termini.lza.lv/term.php?term=commissioner&lang=EN>

⁹⁷ Commissioner²: <https://iate.europa.eu/search/standard/result/1577195975757/1>

⁹⁸ Komisārs: <https://tezaurs.lv/#/sv/komis%C4%81rs>

ģenerālauditoriem⁹⁹. Attiecīgi *Auditor-General* tulkojums būtu “ģenerālauditors” par pamatu izmantojot Eiropas Savienības Tiesas spriedumus.

Latīņu valoda gan VDAR, gan APL netiek bieži izmantota, vienīgais latīniskais izteiksmes līdzeklis VDAR ir *inter alia* (‘cita starpā’¹⁰⁰), kas tiesību aktā ir minēts 11 reizes, savukārt APL tas ir *de facto* (‘faktisks’¹⁰¹), kas likumā ir atrodams piecas reizes un ko lieto savienojumā ar *partner*. Līdz ar to *de facto partner* var tulkot kā “faktiskais partneris”. Jāmin, ka arī VDAR termins “faktisks” arī tiek lietots, turklāt četras reizes un nevis ar latīnisko *de facto* kā APL, bet gan ar īpašības vārdu *effective*. Saistībā ar VDAR vēl ir piebilde, ka regulā četras reizes lieto franču valodas izteiksmes līdzekli *vis-à-vis* (‘attiecībā uz’¹⁰²), savukārt APL nekas tāds nav atrodams.

Agent of the body corporate ir vēl viens relatīvi vienkāršs kādas personas apzīmējums no Austrālijas tiesību akta. Jau iepriekš šajā maģistra darbā noskaidroja, ka *body corporate* ir “juridiska persona”, savukārt *agent* var tulkot kā “aģents, darītājs, starpnieks, pārstāvis, uzticības persona”¹⁰³. Latviešu valodā biežāk kopā ar “juridiska persona” lieto aģents vai pārstāvis, ja ir runa par kredītēšanas uzņēmumiem un to darbiniekiem, tad izmanto “aģents”¹⁰⁴, savukārt citviet “pārstāvis”. Ņemot vērā, ka aplūkojamā vārdkopa APL tiek lietota tikai divas reizes un ārpus nodaļas par kredītēšanas datu apstrādi, tad *agent of the body corporate* var tulkot kā “juridiskās personas pārstāvis”.

APL termins *agent* vēl trīs reizes tiek lietots kopā ar *ballot*. Austrālijā *ballot agent* gādā, lai balsošana notiktu efektīvi un atbilstoši spēkā esošajiem likumiem¹⁰⁵. Latvijā un Eiropā šādas personas nesauc par “vēlēšanu aģentiem”, kas būtu burtisks tulkojums, bet gan par “vēlēšanu novērotājiem”. Attiecīgi *agent* netiek tulkots vispār, bet gan to aizstāj ar attiecīgās auditorijas zināmāku terminu “novērotājs”. Tulkojot par vēlēšanu novērotājiem Austrālijas lasītājam, tad gan tulkotājam vajadzētu izmantot *ballot agent*. Salīdzinot ar VDAR, jāmin, ka Eiropas tiesību aktā neizmanto ne *agent*, ne *aģents*.

Angļu – latviešu divvalodu vārdnīcās *class member* nevar atrast, IATE nesniedz tulkojumu, bet LZA ir *class member relation*, kur *class member* tulko kā “klases elements”¹⁰⁶, kas APL sakarā nebūtu pieņemami. Uzreiz ir jāsaprot, ka šeit ir runa par *class action lawsuit* jeb kolektīvajām tiesvedībām. Eiropas tekstos gan netiek izmantots *class*

⁹⁹ Ģenerālauditors: <https://ej.uz/cbz8V>

¹⁰⁰ Inter alia: <http://termini.lza.lv/term.php?term=inter%20alia&lang=EN>

¹⁰¹ de facto: <https://ej.uz/hzb1>

¹⁰² vis-a-vis: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/vis-a-vis>

¹⁰³ Agent: <http://termini.lza.lv/term.php?term=agent&lang=EN>

¹⁰⁴ Piemērs *agent*: <https://www.bta.lv/lv/contacts/apdrosinasanas-izplatitaji>

¹⁰⁵ *Ballot agent* pienākumi: <https://ej.uz/qbid>

¹⁰⁶ Class member¹: <https://ej.uz/7tzi>

action, bet gan *collective redress*, pirmais ir vairāk izplatīts ASV, Austrālijā un Jaunzēlandē, taču daļa Eiropas Savienības dalībvalstu arī ir mainījušas savu civillikumu, lai prasītāji varētu apvienoties un kopīgi iesniegt prasību pret kādu uzņēmumu vai iestādi¹⁰⁷, ja, piemēram, netiek ievērotas patērētāju tiesības. Līdz ar to *class member* ir viens no kolektīvās prasības dalībniekiem, taču dažos ES tekstos redzams¹⁰⁸, ka to var arī tulkot vienkārši kā “prasītājs”. Šajā situācijā tulkotājam ir jāņem vērā, kāda ir tulkojuma mērķauditorija, vai var atstāt “prasītājs” vai arī vajadzīgs precizējošāks tulkojums.

Pēdējais ir *the registrar or principal registrar of the court*, kas pieredzējušam tulkotājam, iespējams, problēmas nesagādātu. Divvalodu vārdnīca *registrar* tulko kā “arhivārs, reģistrators, reģistrētājs”¹⁰⁹, bet šeit līdzīgi kā ar *class member* ir jāņem vērā, ka runa ir par tiesām. LZA ir vārdkopstermins *registrar of the Court*, ko tulko kā “Tiesas sekretārs”¹¹⁰, kas attiecīgi būtu arī pareizs APL lietotā termina tulkojums. *Principal registrar of the court* attiecīgi būtu “galvenais Tiesas sekretārs”.

Acīmredzams ir fakts, ka minētie personu apzīmējumi ir nesaistīti ar datu aizsardzību vai privātumu, taču jau apakšnodaļā par definēto terminu analīzi noskaidroja, ka tādas VDAR minētas personas kā “pārzinis, apstrādātājs, datu aizsardzības speciālists” nav definētas un to pienākumi atrunāti APL, lai gan šis Austrālijas tiesību akts ir atjaunināts relatīvi nesen. Tomēr terminu kontrastīvās analīzes nolūkos bija svarīgi aplūkot, kādas personas tiek minētas APL un kā tās attiecīgi tulkot, kas savukārt VDAR nemaz nav atrodamas.

Austrālijas tiesību sistēmai raksturīgi termini

Eiropietim lasot Austrālijas tiesību aktu, neizbēgami nākas saskarties ar iepriekš nedzirdētiem terminiem, par ko jau varēja pārliecināties maģistra darba iepriekšējās nodaļās. Zemāk ir ekscerpēti, iespējams, konkrēti Austrālijai un tās tiesību sistēmai raksturīgi termini un vārdkopstermini, kam uzreiz pie pieņemama tulkošanas risinājuma nevar nokļūt. Izmantojot divvalodu un skaidrojošās terminu vārdnīcas, datubāzes un dažādus internetā atrodamos resursus, piemēram, oficiālos izdevumus, tiek sniegti tulkošanas risinājumi.

Maģistra darba pirmajā nodaļā jau tika minēti vārdkopstermini *civil penalty* un *penalty units* ar piebildi, ka trešajā nodaļā tos aplūkos vairāk. *Civil penalty* divvalodu vārdnīcās atrast nevar, arī LZA un IATE datubāzes nesniedz risinājumu, skaidrojošā

¹⁰⁷ Class action: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_13_524

¹⁰⁸ Class member²: <https://ej.uz/3rvw>

¹⁰⁹ Registrar: <https://ej.uz/e53w>

¹¹⁰ Registrar of the Court: <https://ej.uz/xhbm>

vārdnīcā to skaidro kā valsts iestādes piešķirtu finansiālu sodu par likumpārkāpumu¹¹¹. Saskaņā ar Administratīvās atbildības likumu¹¹² līdzīgs skaidrojums ir administratīvajam sodam, ko piemēro pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas. Skaidrojošā vārdnīca skaidri nosaka, ka *civil penalty* nav attiecināms pie kriminālpārkāpumiem, līdz ar to pieņemams un pareizs tulkojums būtu “administratīvais sods”. Arī *penalty units* tulkojums atrodams minētajā likumā. *Penalty units* izmanto, lai par likumpārkāpumu izdarīšanu noteiktu piemērojamo sodu, piemēram, par atsevišķu likumpārkāpumu var tikt piemēroti *four penalty units*¹¹³ vai mazāk/vairāk. Turklāt *penalty units*, Austrālijas valdībai pieņemot budžetu, tiek indeksētas katru gadu no jauna, lai atbilstu inflācijai¹¹⁴, savukārt Latvijā tās ir atrunātas Administratīvās atbildības likumā¹¹⁵. Līdz ar to *penalty units* tulkojums latviešu valodā ir “soda vienības”. Būtu jāpiemin, ka VDAR netiek izmantots *penalty*, lai atrunātu piemērojamos sodus par datu aizsardzības pārkāpumiem, bet gan terminu *fine*.

Pieminēšanas vērts noteikti ir *retention period* vārdkoptermins, bet ne tā iespējamo tulkošanas problēmu dēļ. Šo vārdkopterminu APL lieto saistībā ar personas datu uzglabāšanu, LZA *retention period* tulkojums ir tostarp, bet ne tikai “glabāšanas periods”, savukārt VDAR, lai apzīmētu šo pašu darbību, lieto *storage period*, ko ES tulkotāji ir pārtulkojuši kā “glabāšanas laikposms”. Arī šis ir viens no jau daudzajiem piemēriem, kur potenciālajam tulkotājam, kad jātulko dokuments Austrālijas lasītājam, būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība kā, iespējams, vienkāršu un universālu darbību sauc Austrālijas tiesību speciālisti. Līdzīga situācija ir ar *de-identified information*, kas APL atrodas pie definētajiem terminiem, proti, informācija ir *de-identified*, kad vairs nav iespējams identificēt personu vai arī persona ir mēreni identificējama. VDAR šāds vārdkoptermins nav atrodams, taču definīcija sniedz pamatu uzskatīt, ka APL ar to tiek domāta informācijas pseidonimizācija, kas nav definēta ne APL, ne VDAR. Saskaņā ar VDAR datu pseidonimizācija ir notikusi, ja personas dati neļauj vai vairs neļauj identificēt datu subjektus. Līdz ar to *de-identified information* var tulkot kā “pseidonimizēta informācija”.

Arī *duty of confidence* var pieskaitīt pie tiem definētajiem APL terminiem, kas ir ar daļēju ekvivalenci atrodami VDAR. APL to skaidro kā no likuma izrietošu pienākumu neizpaust informāciju un raksta kā iepriekš minēts, bet attiecīgi tulkojums latviešu valodā būtu “pienākums ievērot konfidencialitāti”. Savukārt VDAR angļu valodas tekstā to raksta

¹¹¹ Civil penalty: <https://definitions.uslegal.com/c/civil-penalty/>

¹¹² Administratīvās atbildības likums: <https://likumi.lv/ta/id/303007>

¹¹³ Šobrīd viena soda vienība ir 162.22 dolāri.

¹¹⁴ Penalty units: <https://ej.uz/1gnp>

¹¹⁵ Latvijā viena soda vienība ir pieci *euro*.

kā *obligation of confidentiality*, iespējams, ja tulkotājs no Eiropas lietu VDAR sniegto variantu Austrālijai lasītājs neapjūks, bet precizitātes nolūkos šāda nianse būtu jāņem vērā.

Austrālijai raksturīgs un APL definēts vārdkoptermins ir *secrecy provision*, proti, tie ir kādā likumā ietverti noteikumi, kas liedz vai nosaka personas datu izmantošanu vai izpaušanu, vai arī noteikumi attiecas uz personas datu izmantošanu vai izpaušanu visos vai konkrētos gadījumos. Attiecīgi Eiropā šādi noteikumi vairs nav nepieciešami VDAR dēļ, turklāt jau visos tiesību aktos, kur ir minētas jebkāda veida darbības ar personu datiem, ir norādīta atsauce uz VDAR par to apstrādi un visām izrietošajām darbībām. Attiecīgi *secrecy provision* tulkošanai vajadzētu izmantot aprakstošu metodi, proti, “noteikumi par personas datu izpaušanu”, tas skaidri un nepārprotami izsaka vārdkoptermina nozīmi un pielietojumu.

Interesanta problēmsituācija ir ar *prescribed law* vārdkopterminu. APL tas ir lietots divas reizes, definēts nav, attiecīgi nevienā terminu datubāzē vai divvalodu vārdnīcā to arī nevar atrast. *Prescribed* atsevišķi tulko kā “noteikts”¹¹⁶, savukārt meklējot *prescribed law* nozīmi juridiskajos tekstos nākas atrast prievārdu *by* pirms lietvārda *law*, kas savukārt netiek lietots APL. *Prescribed by law* nozīmē “ar likumu noteikts”. Līdzīgi vārdkoptermini, piemēram, *prescribed tariff* tulko kā “noteiktais tarifs” vai *prescribed itinerary* kā “noteiktais maršruts, noteikts ceļš”. Līdz ar to balstoties uz šiem tulkojumiem un faktu, ka nav pamata uzskatīt prievārda *by* lietojumu nozīmes maiņai, tad *prescribed law*, iespējams, var tulkot kā “noteikts likums”.

Vēl viens Austrālijas tiesību aktiem raksturīgs vārdkoptermins ir *Australian link*. Saskaņā ar APL organizācijai vai mazam uzņēmumam ir *Australian link*, ja tas ir vai to vada Austrālijas iedzīvotājs vai ja tas ir dibināts vai vadīts Austrālijā. Eiropas tiesību aktos nav konkrēta termina vai vārdkoptermina, neskaitot “eiropieši”, ar kuru apzīmē Eiropas Savienībai piederošas sabiedrības. *Link* tulkojums ir “saikne, saite”¹¹⁷, ņemot vērā, ka vismaz APL minēto vārdkopterminu parasti raksta *has an Australian link* nevis atsevišķi, tad iespējamais tulkojums būtu “ir saikne ar Austrāliju”.

Eiropas Savienības oficiālo izdevumu angļu valodā sauc *Official Journal of the European Union*, kura tulkojums ir “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, savukārt Austrālijas oficiālā izdevuma nosaukums angļu valodā ir *Gazette*. Līdz ar to tulkojot tekstu par publikācijām Austrālijas valdības oficiālajā vēstnesī, tad tulkotājam ir jāizmanto termins *Gazette*, bet savukārt, tulkojot par ES vēstnesi, der pievienot zemsvītras atsauci Austrālijas lasītājam.

¹¹⁶ Prescribed: <https://ej.uz/7uwH>

¹¹⁷ Link: <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?q=link&s=0&g=2&r=10331062>

VDAR un APL terminu kontrastīvā analīze uzskatāmi parādīja, cik būtiska tulkotājam ir attiecīga likuma pārzināšana, jo bieži vien, ja konkrēts termins vai vārdkopstermins nav skaidri definēts vai minēts abos tiesību aktos vienādās leksēmās, tas nenozīmē, ka tas tur netiek lietots vispār. Visbiežāk tulkotājam vai vienkārši lasītājam ir jāiedziļinās tekstā, jāizprot uzrakstītais un vienā tiesību aktā tas pats termins ir atrodams tikai ar citiem vārdiem, bet to pašu nozīmi. Balstoties gan uz pirmajā un otrajā nodaļā iztīrīto, gan trešajā nodaļā izanalizēto, ir iespējams izdarīt konkrētus secinājumus.

Secinājumi

Protams, nav garantiju, ka nākotnē uzņēmumi un valsts iestādes apstrādās, uzglabās un izmantos iedzīvotāju datus krietni atbildīgāk nekā līdz šim. Lai gan VDAR un APL paredz finansiālas sankcijas sabiedrībām, kas neievēro tiesību aktos ietvertos noteikumus, tomēr līdzšinējie gadījumi ar *Facebook* pierāda¹¹⁸, ka tas līdz galam nestrādā. Neskatoties uz skaudro realitāti, par privātumu regulējošajiem tiesību aktiem ir jārunā, tos ir jāanalizē, jāpēta un jāsalīdzina, jo darbs par un ap tiem var likt likumdevējiem izdarīt tajos grozījumus un pieņemt papildinājumus. Maģistra darba pirmajā nodaļā jau parādīts, cik daudz papildinājumu ir bijis APL.

Iespējams, arī šo zinātnisko darbu var izmantot, lai pilnveidotu esošos tiesību aktus, piemēram, APL ar terminiem “kartotēka”, “apstrādātājs”, “pārzinis” un citi, ieviešot īsāku sūdzību izskatīšanas laiku, bargākus sodus par atkārtotiem privātuma pārkāpumiem, no kuriem pēdējais attiecīgi arī VDAR būtu atbalstošs papildinājums. Maģistra darba “Eiropas Savienības un Austrālijas privātumu regulējošos tiesību aktu terminu kontrastīvā analīze” mērķis ir uzskatāms par sasniegtu un ievadā izvirzītie uzdevumi ir izpildīti, līdz ar to pētījuma noslēgumā ir iespējams izdarīt konkrētus secinājumus:

1. Gan VDAR, gan APL ir izveidoti, lai aizsargātu attiecīgo kontinentu iedzīvotāju privātumu galvenokārt digitālajā pasaulē, kur ikdiena ir pārpludināta ar visu veidu datiem, kas attiecīgi tiek nepārtraukti iegūti, apstrādāti, uzglabāti un izmantoti dažnedažādiem mērķiem.
2. Divu ASV advokātu Semjuela Vorena un Luisa Brandeja eseja „Tiesības uz privātumu“ ir uzskatāma par sākumu idejai, ka privātā dzīve ir jāaizsargā. Viņu ieviestā frāze *tiesības palikt vienam* var tikt uzskatīta par pamatu VDAR un APL tapšanai.
3. VDAR ir izstrādāta praktiski no nulles, pielāgojot pantus un terminus mūsdienu digitālajai pasaulei, kas to attiecīgi padara par aktuālāko un spēcīgāko juridisko instrumentu cīņā pret iedzīvotāju privātuma pārkāpumiem, savukārt APL ir labots un papildināts tiesību akts, kas ne līdz galam ir spējīgs veikt tās pašas funkcijas kā VDAR, tādējādi padarot Austrālijas patērētājus mazāk aizsargātus un datu ievācošos komersantus brīvākus pieļaut kļūdas savās darbībās.
4. Tiešu un nepārprotamu *privātums* definīciju sniegt ir grūti, taču raksturojošās iezīmes ir šādas: tiesības netikt traucētām; personīgās informācijas kontrole; tiesības tikt aizmirstām. Kā arī jāņem vērā, ka *privātums* definīcija un skaidrojums ir atkarīgs

¹¹⁸ Facebook data breach: <https://ej.uz/3ii6>

no laika, kad tas tiek darīts, un no vietas (kultūras), kur tas tiek darīts.

5. Saskaņā ar teorētisku sniegtajiem juridisko tekstu klasificēšanas veidiem, VDAR un APL ir monoloģisks vai galvenokārt deskriptīvs teksts, ar specifiskiem valodas likumiem un reglamentējošu dabu, kas ar savu konatīvo funkciju norāda fiziskām un juridiskām personām kā apieties ar personu informāciju.
6. Kvalitatīvu juridiskā teksta tulkojumu spēj veikt galvenokārt tikai tāds speciālists, kurš ir specializējies šādu tekstu tulkošanā, proti, var šādu specializāciju apstiprināt ar iegūtu juridisko un lingvistisko izglītību, vai lingvistisko un otro izglītību tieši saistītu ar jurisprudenci, vai atsauksmēm par vairāku gadu laikā tulkotiem juridiska satura dokumentiem, citādi tulkotāja teksts var sanākt burtisks un var netikt pamanītas tiesību sistēmu atšķirības.
7. Katram tiesību aktam ir pants ar definētajiem terminiem; šāda panta nozīme ir atrunāt vai paskaidrot kāda termina vai vārdkoptermina nozīmi konkrētā tiesību akta vajadzībām.
8. Juridisko tekstu tulkošanā tulkotāja mērķvalodas izmantotajiem terminiem ir jābūt ar tādu pašu nozīmi kā avotvalodā, proti, ir jāpanāk funkcionālā ekvivalence, kas var būt gan tuva, gan daļēja, gan nulles.
9. No 26 VDAR definētajiem terminiem tikai pieci ir bez jebkāda ekvivalenta APL, proti, kartotēka, pārzinis, apstrādātājs, uzraudzības iestāde, profilēšana, līdz ar to šiem terminiem tulkojumā Austrālijas auditorijai būtu nepieciešams paskaidrojums un atsauce uz VDAR.
10. APL ekscerpēto juridisko terminu analīze pierāda nepieciešamību tulkotājam labi orientēties tiesību aktos, piemēram, vārdkoptermini *civil penalty* un *penalty units* divvalodu vārdnīcās un terminu datubāzēs nav atrodami, savukārt pēc to APL skaidrojumiem ir noprotams, ka tie ir LR Administratīvās atbildības likumā minētie “administratīvais sods” un “soda vienības”. Kā arī spēja iedziļināties skaidrojumā un spējai sastatīt viena termina aprakstu ar citā tiesību aktā izmantota termina lietojumu ir vitāli svarīga, kas apstiprinās ar APL *de-identified information*, kuram arī nekur tulkojumu atrast nevar, savukārt pēc apraksta tas pilnībā atbilst VDAR lietotajai “pseidonimizācija”.

Kā jau ievadā tas tika minēts, tad rakstīt, pētīt un runāt par datu aizsardzību, pārkāpumiem, piespriestajiem sodiem, pieņemtajiem likumiem ir būtiski, jo tas var veicināt pārmaiņas. Turklāt jāpēta šie tiesību akti ir ne tikai juridiskās nozares speciālistiem, bet arī valodniekiem, jo, kā jau šis pētījums to ir apstiprinājis, sastatot divus tiesību aktus, var skaidri redzēt atšķirības un vietas, kur ir iespējami uzlabojumi. Tieši šī kontrastīvā saturu un

definēto terminu analīze ir darba stiprā puse, kas noder ne tikai tulkošanas speciālistiem, bet, iespējams, arī datu aizsardzības speciālistiem un šīs jomas konsultantiem.

Pētījumu noteikti var izvērst plašāk, kontrastīvi analizējot ne tikai terminus, bet arī APL sintaksi un semantiku. Tas ir izmantojams tulkotājiem kā palīglīdzeklis, tulkojot gan Austrālijas tiesību aktus, gan tulkojot Austrālijas auditorijai dokumentus par ES privātumu regulējošajiem tiesību aktiem.

Izmantotā literatūra

- ABHDP. A Brief History Of Data Protection: How Did It All Start?. 2018. Pieejams: <https://cloudprivacycheck.eu/latest-news/article/a-brief-history-of-data-protection-how-did-it-all-start/>. Aplūkots 11.09.2019.
- AKLSV. Angļu-krievu-latviešu skaidrojošā vārdnīca — R.. Dati. Rīga. 1998.
- Biel, L. Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law. 2014. Frankfurt: Peter Lang 1 – 347.
- Cao, D. Translating Law. Topics in Translation 33. Multilingual Matters. 2007. 11-15.
- Clarke. R. A History of Privacy in Australia. 2002. Pieejams: <http://www.rogerclarke.com/DV/OzHistory.html>. Aplūkots 11.09.2019.
- DAK. Daži aspekti Vispārīgās datu aizsardzības regulas (Regula) kontekstā. 2018. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/datu-regula>. Aplūkots 23.09.2019.
- De Groot, G.-R. Legal translation. 2006. Pieejams: <http://digitalarchive.maastrichtuniversity.nl/fedora/get/guid:35a1b7c4-f6b9-4e5a-a152-5354fd274893/ASSET1>. Aplūkots 29.11.2019.
- Dumitrescu, A-E. Difficulties and Strategies in the Process of Legal text translation. Management Strategies Journal. Constantin Brancoveanu University, vol. 26(4). 2014
- DTLD. Defined terms in legal documents: how they work. 2019. Pieejams: <https://www.netlawman.co.uk/ia/defined-terms-in-legal-documents>. Aplūkots 22.11.2019.
- EC. ES tiesību aktu veidi. 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_lv. Aplūkots 23.09.2019.
- HPA. History of the Privacy Act. 2019. Pieejams: <https://www.oaic.gov.au/privacy/the-privacy-act/history-of-the-privacy-act/>. Aplūkots 12.09.2019.
- HRTL. How to read legislation, a beginner's guide. 2011. Pieejams: https://department.justice.wa.gov.au/files/How_to_read_legislation.pdf. Aplūkots 23.09.2019.
- JPG. Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation. 2015. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/KB0213228ENN.pdf>. Aplūkots 23.11.2019.
- Laizāne, I. Kontrastīvās lingvistikas izmantojums latviešu valodas kā svešvalodas apguvē. 2015, RSU.
- Lukačs, A. What is Privacy? The History and Definition of Privacy. 2014. 1-10.
- LVNTIV. Latviešu valodas nozaru terminoloģijas izstrādes vadlīnijas. Terminoloģijas jaunumi. 2000. Pieejams: <http://termini.lza.lv/article.php?id=45>. Aplūkots 01.01.2020

- MWLD. Merriam-Webster Legal Dictionary. 2019. Pieejam: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/privacy#legalDictionary>. Aplūkots 02.01.2020.
- OPLA. Overview of Privacy Law in Australia. 2017. Pieejams: <https://hallandwilcox.com.au/overview-of-privacy-law-in-australia/>. Aplūkots 02.10.2019.
- Panou, D. Equivalence in Translation Theories: A Critical Evaluation. Theory and Practice in Language Studies, Vol. 3. Finland. 2013. 2.
- Rudziša, V. Ekvivalences Risinājumu Meklējumi Atšķirīgu Tiesību Kultūru Juridiskajos Tekstos. Juridisko Tekstu Tulkošana Teorija un Prakse III. Ventspils Augstskola. 2017. 10-17.
- Ruķers, M. Jaunais personas datu aizsardzības regulējums // *Bilance*. Rīga. 2018. 23-33.
- Ruķers, M. Personas Datu Tiesiskā Aizsardzība. Biznesa augstskola "Turība". Rīga. 2000, 1-189.
- Shiflett, M.M. Functional Equivalence and Its Role in Legal translation. 2012.
- Šarčeviņš, S. New Approach to Legal Translation. Kluwer Law International B.V.. 1997. 1-308.
- TALS. The Australian Legal System. Australian National University. 2019. Pieejams: <https://libguides.anu.edu.au/c.php?g=634887&p=4547083>. Aplūkots 02.10.2019.
- Thelen, M. The Interaction between Terminology and Translation Or Where Terminology and Translation Meet. 2015. 1-36.
- Zalāne, L. Pagaidām Bez Pātagas // *Kapitāls*, Rīga, 2019, 70-74.
- Zauberga, I. Tulkošanas teorija profesionāliem tulkiem un tulkotājiem. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa, Izdevums latviešu valodā. Rīga. 2016. 1-170.
- Zirdziņa, G. Tiesību aktu tulkošana: starp valodniecību un jurisprudenci // *Jurista Vārds* 2014.
- ZTV. Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca. Rīga. Norden AB. 2001.

Normatīvie akti

Austrālijas 1988. gada Privātuma likums (*Privacy Act 1988*): Federālais tiesību akts. *Austrālijas Oficiālais Vēstnesis*, 1998. gada 14. decembris.

Austrālijas galvaspilsētas teritorijas 2014. gada Informācijas Privātuma likums (*Information Privacy Act 2014*): Austrālijas galvaspilsētas teritorijas tiesību akts. *Austrālijas galvaspilsētas teritorijas Oficiālais Vēstnesis*, 2014. gada 1. septembris.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula): ES Regula. *ES Oficiālais Vēstnesis*, 2016. gada 27. aprīlis.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/24/EK par tādu datu saglabāšanu, kurus iegūst vai apstrādā saistībā ar publiski pieejamu elektronisko komunikāciju pakalpojumu sniegšanu vai publiski pieejamu komunikāciju tīklu nodrošināšanu: ES direktīvā. *ES Oficiālais vēstnesis*, 2006. gada 15. marts.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/680 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI: ES direktīva. *ES Oficiālais vēstnesis*, 2016. gada 27. aprīlis.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju): ES direktīva. *ES Oficiālais vēstnesis*, 2002. gada 12. jūlijs.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti: ES direktīva. *ES Oficiālais vēstnesis*, 1995. gada 24. oktobris.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/1535, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (Dokuments attiecas uz EEZ): ES direktīva. *ES Oficiālais vēstnesis*, 2015. gada 9. septembris.

LR Fizisko personu datu apstrādes likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2018. gada 21. jūnijs.

LR Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. gada 23. marts.

Galvojums

Ar šo es, *Olafs Bērziņš*, galvoju, ka šis *maģistra* darbs ir manis paša patstāvīgi izpildīts oriģināls darbs. Visi informācijas avoti, kā arī no tiem ņemtie dati un definējumi ir norādīti darbā. Šis darbs tādā vai citādā veidā nav iesniegts nevienai citai pārbaudījumu komisijai un nav nekur publicēts.

Esmu informēts, ka mans *maģistra* darbs tiks ievietots un apstrādāts Vienotajā datorizētajā plaģiāta kontroles sistēmā plaģiāta kontroles nolūkos.

2020. gada _____

Es, *Olafs Bērziņš*, atļauju Ventspils Augstskolai savu *maģistra* darbu bez atlīdzības ievietot un uzglabāt Latvijas Nacionālās bibliotēkas pārvaldītā datortīklā Academia (www.academia.lndb.lv), kurā tie ir pieejami gan bibliotēkas lietotājiem, gan globālajā tīmeklī tādā veidā, ka ikviens tiem var piekļūt individuāli izraudzītā laikā, individuāli izraudzītā vietā.

Piekrītu _____

Nepiekrītu _____

2020. gada _____